

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ДВУМЕСЯЧНЫ ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

З Ь М Е С Т

а. Ч. Сіповіч — Энцыкліка для прасьледаваных	1
— — Апостальскі Візітатар для беларусаў	2
Я. Садоўскі — Цярпеньне ў сьвятле навукі і прыкладу Хрыста	2
А. Надсон — Царкоўная еднасьць	5
А. Дзедзінка — Голас праслаіных ерархаў	6
А. Л. Гарошка — Сумленьне	7
а. Ч. Сіповіч — Кардынал А. Стэпінач	8
А. Самавец — Дзяржаўныя дзеячы і рэлігія	9
А. Жменя — Людзкая кроў ня гіне марна	11
На рэлігійнай ніве	12
Беларуская хроніка	13
Абразкі з жыцця	**

BOŹYM ŠLACHAM (SUR LA VOIE DIVINE)

BULLETIN RELIGIEUX BIÉLORUSSIEN BIMESTRIEL
Année VII. № 52 Janvier-Février 1953

51, rue des Sts-Pères — PARIS - VI°

Перадплата «Божым Шляхам» на 1953 г.

	За адзін нумар	На год
Францыя	60 фр.	350 фр.
Англія	1 ш. 10 пэн.	10 шыл.
Аргэнтыва	2 пэз.	10 пэз.
Аўстралія	2 ш.	8 шыл.
З. Ш. А.	20 цэн.	1 дал.
Бэльгія	8 б. фр.	50 б. фр.
Данія	1 д. кар.	6 д. кар.
Канада	20 цэн.	1 дал. 20 ц.
Нямеччына	80 пф.	5 н. м.
Швэцыя	1 ш. кар.	6 ш. кар.

Грошы слаць на адрасы:

У ФРАНЦЫІ:

Chèque Postale : Paris c. 6287 44
R. P. Horosko Leo 95, rue de Sèvres,
PARIS VI.

У АНГЛІІ:

Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden
Avenue, LONDON N. 12.

У АРГЭНТЫНЕ:

Asociación Bielorusa en la Argentina C. Coronel
Sayos 2981,
4, de Junio, Buenos Aires.

У АЎСТРАЛІІ:

Mr. Jackiewicz Donat, 60. Fisher Str.
East BRISBANE. Q-ld.

У БЭЛЬГІІ:

Mr. Borysevic Vasil, 19, Place Hoover,
LOUVAIN.

У НЯМЕЧЧЫНЕ: Weissruthenischer Caritas-
dienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz,
Sommerwohlenstrasse 1 A.

КНІЖКІ ДА НАБЫЦЦЯ.

У Беларускіх Каталіцкіх Місіях у Лёндане і Парыжы можна купіць наступныя беларускія кніжкі:

Друя В. — Ты і яна. 250 фр — 6 шыл.
а. Л. Гарошка — Душа 40 фр. — 1 шыл.
а Л. Гарошка — Паходжаньне чалавека 20 фр. — 10 пэн.

а. Л. Гарошка — Сьв. Еўфрасія — Прадслава Полацкая 150 фр. — 4 шыл.

Г-і Я. — Казкі № 2 — 30 фр. 15 пэн.

Г-і Я. — Казкі № 3 30 фр. 15 пэн.

Равенскі М. Арсеньева Н. — Магутны Божа. Песня з нотамі. — 5 фр. 3 пэн.

Народная казка — Музыка і чэрці 40 фр. 1 шыл.

Сяднёў М. — Цень Я Купалы 30 фр. 15 пэн.

Каваль П. — Беларусь у датах, ліках і фактах (друг. выд.) 450 фр. — 13 шыл.

Змагар А. — Случчакі-Апавяданьне—100 фр. 2 ш.

Змагар А. — Рэпка-казка — 30 фр. 15 пэн.

Малітаўнік «Божым шляхам» 80 фр. 2 шыл.

Малітаўнік «Holas Duśy» 200 фр. 5 шыл.

Паштоўкі з беларускімі краявідамі — 15 фр. 8 п.

Камплет часанісу «Божым шляхам» за мінулыя гады 2000 фр. — 2 фр.

M. Bahdanovic — Weissruthenischer Heimat. Lyrik — 50 фр. 2 шыл.

Звяртацца на адрасы: У Францыі:

R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres,
Paris VI.

У Англіі: Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У Нямеччыне: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

У В А Г А !

Усю карэспандэнцыю для рэдакцыі «Божым шляхам» просіцца высылаць на вышэйпаданы асабісты адрас адказнога рэдактара а. Л. Гарошка. **Рэдакцыя.**

З БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ МУДРАСЬЦІ.

Гдзе добра, там памататых многа.

Гдзе жывуць жыкаўцы (сварлівыя), там Бог адступіўся, а гдзе якаўцы, там Бог жыве.

Гдзе любяць — не ўчашчай, а гдзе ня любяць — і нагою не накладай.

Гдзе недагляд, там заўсёды даклад.

Гдзе проста, там анёлаў са сто, а гдзе многа зацей, там сто чарцей.

Гдзе сын адзін, дык і той ня людзін.

Гдзесь за морам, гдзесь на востраве, там кабан жыве, лычам арэ, нагамі барануе, хвастом сее. За ім пшаніца родзіць. Дзед стары хоціць, пшаніцу зьбірае, калачы пячэ і ўсю вёску корміць, да нам таго ня знаць, нам таго ня бачыць. (Там добра, дзе нас няма).

Гні дубіну пакуль маладая.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БОЖЫМ ШЛЯХАМ».**Апошнім часам прыслалі**

Асімовіч Я. 780 фр., Балтрусэвіч В. 400 фр., Быковіч Я. 250, Крыванос С. 350, Лашук А. 485, Малышчук С. 650, Місуно Ул. 180, Міхалюк Я. 240, Пітушка Я. ад Б. Н. А. 800, Пузоўскі В. 500, Раманоўскі Я. 500, Саўко У. 970, Сенкевіч В. 485, Сенкевіч Г. 485, Скрыньнік М. 485, др. М. С-к 800, Спічонок В. 510, С-ко А. 800, Хвалько Л. 485, Цыбульскі Э. 1000, Шацько А. ад групы Бэльгіі 2100, Яцкевіч Г. 500, Яцкевіч Д. ад групы Аўстралія 2425 фр.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год VII.

СТУДЗЕНЬ-ЛЮТЫ

№ 52.

Энцыкліка для прасьледаваных

Дня 15 сьнежня мінулага году папа Пій XII выдаў пастырскі ліст-энцыкліку, ведамую пад назовам «*Orientalis Ecclesias*» (Усходнія Цэркві).

У галоўных пунктах Энцыкліка датычыць каталікоў усходніх абрадаў так у мінулым, як і сёньня. Не забывае аднак Сьвяцейшы Айцец і аб хрысьціянах, якія на вялікі жаль зьяўляюцца ў гэты час разьдзаныя з каталікамі.

Гэты не малое вагі палскі дакумант, прынамся пасрэдна, адносіцца і да нас беларусаў. Падамо тут у скароце важнейшыя яго часткі.

На пачатку Энцыклікі гаворыцца аб тым, што Папа з асаблівай любоўю адносіцца да ўсходніх Цэркваў, якія ясьнеюць наукай сьвятых Айцоў і якія на пачатку хрысьціянскае эры, у пазьнейшых часоў і ў сучаснасьці сыцякаюць кроўю мучанікаў.

Далей Сьвяцейшы Айцец прыпамінае, што ён ад пачатку свайго ўзыходу на Апостальскі Пасад меў асаблівую ўвагу адносна каталікоў усходняга абраду, а так-жа зьвяртаўся да ўсіх тых, што знаходзяцца па-за Каталіцкай Царквою, каб як найхутчэй вярнуліся да адзінай супольнай аўчарні Айца.

Выявам любові папы да Усходніх Цэркваў было між іншым назначэньне армянскага патрыярха ў кардынальскую годнасьць, падрыхтаваньне і выданьне матэрыялаў да кодэксу кананічнага права для Усходніх Цэркваў і інш.

У сучасны момэнт асаблівай турботай для Сьвяцейшага Айца ёсьць прасьледаваныя, «бо-ж цімала ёсьць краінаў, дзе квітнеюць перадусім усходнія абрады, а ў якія сёньня ўварвалася бура зла, якая намагаецца зьбітэжыць, выкараніць і зьнішчыць красуючую хрысьціянскую грамаду»... «Калі ў мінулым рабіліся напады на якісьці асобны догмат каталіцкае навукі, дык сёньня зусім інакш: лёгкадумна ідзеца куды далей, робяцца намаганьні выкінуць з грамадзкага жыцьця, з сем'яў, унівэрсытэтаў, школаў і агулам з усяго жыцьця людзей усё тое, што Божае, або мае сувязь з Богам, быццам яно зьяўляецца менш важным ад розных казак, або ёсьць нягодным. Гэтак топчуцца правы, інстытуцыі і найбольш сьвятыя законы».

«...Мы ведаем, што шматлікія хрысьціяне

ўсходняга абраду сёньня горка плачуць, калі на іх вачоў забіваюць іхных біскупаў, або іх разганяюць, або не даюць ім змогі сказаць свабодна слова сваёй пастве і выконваць іхняе ўлады; калі шматлікія бачаць свае сьвятыні прызначанымі для іншага ўжытку, або пакінутымі ў апушчэньні; калі яны сьведамыя, што больш з гэтых сьвятыняў ня могуць лунаць да неба галасы малельнікаў гэтак цудоўна згарманізаваных прыпісамі Літургіі, каб вымаліць у Бога патолі і нябесных ласкаў для паднясьня думкі, для ўцехі сэрца і каб зарадзіць гэтак вялікаму злу».

Далей Сьвяцейшы Айцец заяўляе аб сумным факце, што шматлікія з вернікаў усходняга абраду знаходзяцца ў турмах і канцэнтрацыйных лягэрах, або нават калі і жывуць у сябе ўдома, дык ня могуць жыць так, як па праву ім належыцца: ня могуць прызнавацца да свае веры, а тымбольш ня могуць прапагаваць яе ў школе, ані нават у сваім сямейным кругу.

Гэты нялюдзкі прасьлед родзіць гэрояў.

Паіменна Энцыкліка ўспамінае аб прасьледаваньні каталікоў у Баўгарыі, дзе нядаўна быў засуджаны на сьмерць біск. Басілков з трыма сьвятарамі і сваімі супрацоўнікамі. Тое самае перш адбывалася ў Румыніі, на Украіне і сярод іншых славянскіх народаў, дзе Царква ўсходняга абраду перш памьсна разьвівалася.

Пад канец Энцыклікі прыпамінаюцца словы Хрыста і Ягоных вучняў аб цяргеньні і прасьледаваньні. Сам Хрыстос гаварыў калісь: «Вучань ня вышэйшы за настаўніка і слуга ня вышэйшы за свайго гаспадара» (Мат. X, 24); «Калі Мяне прасьледавалі і вас будучы прасьледаваць» (Іван. XV, 20). Аднак Хрыстос зьвярнуў увагу ўсім сваім ласьлядоўнікам: «Любеце ворагаў вашых, рабеце добро тым, хто ненавідзіць вас і малецца за тых, што прасьледуюць і чэрняць вас» (Мат. V. 44). Хрыстос будучы на крыжы і цяргячы страшэнныя мукі, маліў свайго Айца: «Ойча, адпусьці ім, бо ня ведаюць, што робяць» (Лук. XXIII 34).

Каб Бог скараціў цяргеньні вернікаў, адчыніў турмы, пакрышыў кайданы, — Папа зьвяртаецца з заклікам маліцца за прасьледаваных за веру

асабліва ў часе так званае актывы малітваў за аднасьць веры, каторая выпадае між 18 і 25 студзеня.

Прыгожая Энцыкліка Сьвяцейшага Айца можа глыбока ўзварушыць кожнага, хто будзе чытаць яе бяз упярэджаньня.

У ёй не названа паімэнна нашага шматпа-

кутнага народу, але там, дзе зьвятаецца да ўсіх прасьледаваных народаў, бяз сумніву меў на ўвазе і нас беларусаў каталікоў абодвых абрадаў і нашых братоў праваслаўных, якія таксама шмат перацярапелі і церпяць ад бязбожнага камунізму за веру ў Бога і за вернасьць Хрыстовай Царкве.

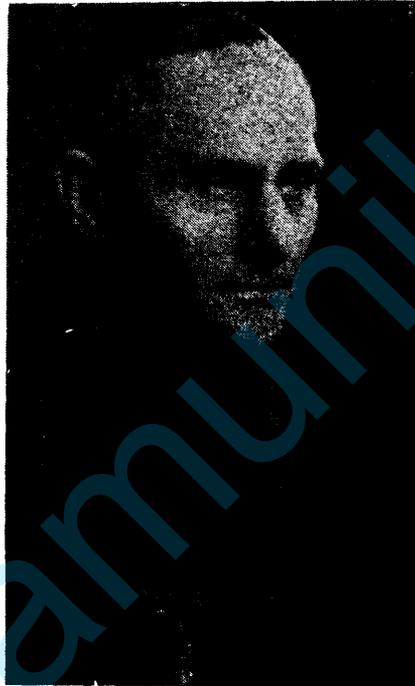
а. Ч. Сіповіч.

Апостальскі візітатар для Беларусаў

Беларускія Каталіцкія сьвятары абодвых абрадаў на эміграцыі зьвярталіся да Сьвяцейшага Айца назначыць Яго Эксц. Балеслава Слосканса Апостальскім Візітатарам для беларусаў каталікоў на эміграцыі. Сьвяцейшы Айцец выслушаў просьбу і назначыў Я. Э. Балеслава Слосканса Апостальскім Візітатарам для беларусаў каталікоў ува ўсёй Эўропе за выняткам Італіі.

Падаючы да агульнага ведама гэтую важную вестку, лічым сваім абавязкам прыпомніць некаторыя важнейшыя момэнты з жыцьця Апостальск. Візітатара.

Я. Эксц. Балеслаў Слосканс радзіўся 31 жніўня 1893 г. у Стэрнянах Рэжыцкага пав. Сьвятарскае сьвячаньне атрымаў 21 студзеня 1917 г. у Петраградзе. Працаваў душпастырам у Петраградзе, Маскве і ў Віцебску ў парахвіі сьв. Барбары. Біскупскую хіратонію атрымаў 10 траўня 1926 г. як тытулярны біск. Цільлійскі, а 13 жніўня таго-ж году быў назначаны Ап. Адміністратарам Магілёўскім і Менскім, 16 верасня 1927 г. большавікі яго арыштавалі і засудзілі

на 3 гады ў канцэнтрацыйны лягэр на Салюках. У 1930 г. I-XI ён вярнуўся ў Магілёў, адбыўшы кару на Салюках, але праз тыдзень 8-XI яго зноў арыштоўваюць і высылаюць у Туруханскі край на паўночную Сібір. Адтуль 21-I-1933 г. ён быў выменены супраць свае волі на савецкага камуніста з Латвіі. У 1944 г. нямецкае гестапо вывезіць яго у Нямеччыну. У 1947 г. яго запрашаюць на пражыцьцё ў Бэльгію, дзе і знаходзіць гэсьцінны прытулак. У тым-жа 1947 г. яго дэлегаваў Апостальскі Пасад візітаваць беларускія асяродкі ў Францыі, Бэльгіі і Нямеччыне. Варта дадаць, што Я. Э. Балеслаў паважна прычыніўся сваім заступніцтвам да арганізацыі беларускага цэнтру ў Лювэне. Сучасны адрас Апостальскага Візітатара такі: Son Excellence M^{sg}. Boleslaw Sloskans, Abbaye du Mont César, Louvain, Belgique.

У асабе нованазначанага Ап. Візітатара беларуская каталіцкая эміграцыя атрымала добрага пастыра і шчырага працаўніка на рэлігійнай ніве.

Цярпеньне ў сьвятле навукі і прыкладу Хрыста

Багаслаўлены плачучыя, бо яны будуць пацешаны. (Мат. V. 5).

Нічога на сьвеце ня прымушала і ня прымушае людзей так шмат думаць і шукаць памыснае разьвязкі, як цярпеньне. І гэта зусім апраўдана, бо яно ня вонках нас, а ў нас, спрычыняе нам боль, сэрца аплятае тугою, душу напаўняе сумам і ня рэдка адбірае шчасьце.

Аднак-жа ў цярпеньні павінна быць штосьці добрае і вялікае, калі яно ёсьць на сьвеце, калі

яно неадступна суправаджае чалавека ад калыскі да магілы.

Былі розныя спробы разьвязаць праблему цярпеньня. Пагене яго не разумелі і таму пракліналі яго, але гэта ані не пазбаўляла цярпеньня, ані не памяншала болю. Некаторыя, як эпікурэйцы і гэдоністы, стараліся заглушыць цярпеньне ўжываньнем роскашаў, але такое лякарства замест зьменшыць цярпеньне — пабольшвала яго. Стоікі хацелі цнотай узняцца па-над цярпеньне, але гэткае зьнячужэньне, у якім было шмат пыхі, не зра-

біла з цяргеньня прылады да асягнення вышэйшае мэты. Індыйскі мудрэц Будда хацеў звольніцца ад цяргеньня праз поўную абыякавасць да ўсяго і сьмерць. Усе гэтыя апініі не развязаваі праблемы цяргеньня і да часоў Хрыста на пытаньне: чаму я тут цярглю і нашто? людзі не знаходзілі здавальняючага адказу.

А ўсё-ж такі цяргеньне мае свой сэнс існаваньня. Наша сьвятая вера паказвае нам сэнс і мэту цяргеньня. Яно прышло пасля паршароднага граху чалавека, як ягоны неадступны спадарожнік. Яго прыслаў нам сам Бог як спосаб адрозьніваньня сапраўдных прыяцлёў ад фальшывых, як магчымасьць здабыцьця зноў ласкі, страчанае падчас упадку ў грэх і здабыцьця сабе большых духоных скарбаў.

а) Цяргеньне прышло па-першае на тое, каб нанова ўстанавіць маральны парадак, скрыўлены чалавекам праз грэх. Толькі праз цяргеньне чалавек можа аддаць доўг Божай справядлівасьці парушанай грахам. Сын Божы, хочучы памірыць людзей з Богам, выбраў дарогу цяргеньня, а ўзяўшы на Сябе людзкія грахі, узяў таксама іхныя кансэквэнцыі: цяргеньне.

б) Цяргеньне ёсьць ня толькі карай за грахі, але так-жа бароніць чалавека перад грахам і дае магчымасьць заслугі. Душа ў цяргеньні звяртаецца да Бога, шукаючы ў Яго помачы. Добра зразумелае цяргеньне стаецца нашым разумным настаўнікам, які вызваляе і бароніць нас ад зла.

в) Толькі цяргеньне прышпільвае да грудзей сапраўдных герояў сярэбраныя і залатыя крыжы заслугі. Мерай заслугі заўсёды ёсьць цяргеньне. Помнікі стаўляюць тым, якія ўмелі цяргець за мільёны.

Ісус Хрыстос сваёю мукаю на Крыжы ня толькі выбаўляе людзей ад пекла, вызваляе ад грахоў, дае абаронныя сродкі перад грахамі, але і здабывае заслугі, якімі кожны можа ўзбагаціцца і асягнуць найвышэйшую ступень сьвятасьці. Крыж назаўсёды астаецца адзіным знакам заслугі і вялікім сымбалам нагароды.

Сьвятая, разважаючы аб багацьці і вартасьці цяргеньня, гавораць, што Сын Божы зышоў з неба і ўчалавечыўся таму, што ня могучы цяргець на небе, мог цяргець на зямлі. Хрыстос дабравольна выбраў жыцьцёвую дарогу цяргеньня, якою йшоў ад Бэтлеему аж да Кальварыі. Гэтай дарогай потым ішлі ўсе, што Яго любілі, і гэтай дарогай будуць заўсёды йсьці ўсе, што Яго будуць любіць.

У гэтым выяўляецца бязмерная Божая мудрасьць, бо калі-б Хрыстос выбраў сабе раскошнае жыцьцё ў багацьці, славе, вялікасьці дык хто тады да Яго прыпадбніўся-б? Хто мог-бы йсьці Ягоным сьледам? Багацьце, слава, гонары адзельзяюць іхных носьбітаў ад іншых людзей, а цяргеньне касуе бар'еры між людзьмі, адчыняе

дзверы палацаў для бедных і патрабуючых. Праз цяргеньне ўсе мы маем доступ да Хрыста, а Ён да нас. Праз цяргеньне чалавек прыпадбніваецца Хрысту.

Дзіўная і вялікая Божая мудрасьць! Калі-б Хрыстос казаў прыпадбнівацца да Ягонае мудрасьці, магучасьці і сьвятасьці дык хто-ж на гэта адважыўся-б?! Але калі кажа прыпадбнівацца да Яго ў цяргеньні: «Хто хоча йсьці за Мною, хай адрачэцца ад самога сябе, возьме свой крыж ды ідзе за Мною» (Мат. XVI, 24) — дык што для нас ёсьць лягчэйшага!? І ў жыцьці Хрыста і ў нашым жыцьці толькі цяргеньня! Яно знаходзіць кожнага, нават тых, што ад яго ўцякаюць і гэтых можа найбольш.

Навука Хрыста ня толькі кажа нам прымаць цяргеньне, як Божую волю, і пераносіць яго ці як пакуту за грахі, ці як магчымасьць здабыцьця заслугі для сябе і для другіх; больш таго Хрыстова навука ідзе далей і кажа, што цяргеньне можна любіць, бо яно можа зьмяніць чалавека на лепшае і давесці да найвышэйшае ступені дасканаласьці і сьвятасьці жыцьця.

Ісус у сваім цяргеньні ня бачыў пакуты за Сябе, бо быў нявінны, ані заслугі, бо быў найсьвяцейшы, аднак бачыў штосьці ў цяргеньні, што Яго вязала з ім у дзіўны спосаб. Адносіны Хрыста да цяргеньня супрацьлеглыя нашай натуре, якая ўнікае і жахаецца таго, што Хрыстос шукаў і зрадасцю ўспрымаў. Беднасьць, пагарду, цяргеньне, паніжэньне і ўсякае прасьледаваньне сьвет ад сябе стараецца адкінуць якнайдалей, а Хрыстос ўсё гэта зьбірае і замяняе ў сваю непадзельную ўласнасьць.

Багаслаўленьня ўбогія духам; багаслаўленьня плачучыя; багаслаўленьня, што церпяць прасьлед; багаслаўленьня вы, калі будуць вас зьневажаць і прасьледаваць і гаварыць на вас усякае благоцьце дзеля Мяне (Мат. V, 3-11). Вось мова Ісуса, якое людзкое вуха дагэтуль ня чула і якое не адгадаў людзкі розум, ані прадчула сэрца.

З гэтых праменьняў багаслаўства Богага Сэрца і са сьлёз цяргеньня людскога сэрца сплятаецца каралеўская, ясная і простая дарога, якая вядзе да жыцьця вечнага; над галавамі цяргячых творыцца яснае сьвеа хвалы, што трывае вечна.

Дзеля гэтага, калі дабравольна цяргячых сьвет называе шалёнымі і дурнымі, а іхнюю сьмерць уважае за сорам і ганьбу, дык Хрыстос звяртаецца да іх з радасным клічам: «Цешцеся і весялеццеся, бо вялікая нагорода ваша ў небе» (Мат. V, 12).

У цяргеньні чалавека падобна як у шкарлуціне пэрлаўкі, зраненае пясчынкою, утвараецца найдзіўнейшая каштоўная пэрла, утвораная са сьлёз людскога сэрца і якая называецца: люблю. Сын Божы, зышоў з нябесных вышыняў у глыбі-

ню людзкаго цяпення, каб праз боль Свайго Сэрца ўсё жыццё замяніць на такую пэрлу.

Гледзячы на Ісуса Хрыста, уміраючага за нас на крыжы, зразумею, што Ён нас бесканечна любіць, бо для нас цярпіць; што ня толькі дае нам усё неабходнае для нашага збаўлення, але дае нам Сямога Сябе, Сваё Сэрца. Вось адна з тайніцаў цярпення, вось яе адно вялікае слова: люблю.

У цярпенні даконваецца духова-містычная лучнасць нашых душаў з Ісусам Хрыстом. Прыпомнім сабе, што мы зьяўляемся членамі містычнага цела Хрыста, якога Ён ёсць галавою. Ягоная кроў ажыўляе нас праз сьв. Тайны, асабліва ў сьвятым Прычасьці. Ведама, што Хрыстос сваю мукай заплаціў Айцу за ўсе нашыя грахі, але камое Яго мукі не хапае каб быць збаўленым. Мы павінны ўдзельнічаць ў ёй, замяніць яе на нашу ўласнасць, з ёю супрацоўнічаць. Мы праз цярпенне з Ісусам дапаўняем тое, чаго нестae для нас у муцы Хрыста, як гаворыць ап. Павал (Калас. I. 24). На дарозе цярпення наша душа спатыкаецца з Ісусам, бо Ён ідзе па гэтай дарозе.

Ёсць тры крыніцы цярпення: Першая крыніца — Бог. Ён пасылае цярпенне людзям, для асягнення вялікіх мэтаў. Такое цярпенне рэдкае, але калі прыходзіць, дык прыносіць з сабою патрэбную для перанясення цярпення ласку, бо што ад Бога ідзе, да Бога і вяртаецца. Гэтага цярпення ня трэба баяцца.

Другая крыніца — нашыя грахі і недасканаласці. Праз першы грэх цярпенне ўвайшло на сьвет і цяпер кожны новы грэх, адчыняе яму шырока дзверы нанова. Прыгледзеўшыся уважна нашаму жыццю, пабачым, што прычынаю большае часткі нашага цярпення ёсць неразважныя, а перадусім грэшныя праступкі. Гэтакае цярпенне непажаданае, як і сам грэх. Ад гэтакага няшчасся трэба ўцякаць. Чым далей будзем ад яго, жыццё будзе азначацца большым спакоем, тым спакоем, які дае чыстае сумленне. Гэта прыносіць радасьць, шчасце і справядлівае перакананне, што мы з помаччу Бога ласкі нашага жыцця не змарнавалі. Калі пасля граху прыходзіць цярпенне, трэба яго прыняць, як пасланае з Бога волі і адпакутаваць за грахі — гэтакае цярпенне і пакута ёсць заслугоўваючым актам. Сьв. Аўгустын у зьвязку з гэтым кажа: «Бог ніколі не дапусціў-бы граху, каб ня мог з гэтага зла зрабіць большага добра».

Трэцяя крыніца — грахі іншых адносна нас, іхныя слабасці і недасканаласці, а так-жа нашы адносна іншых. Чалавек ёсць грамадзкаю істотаю і таму незахаванне маральнага права праз аднаго, стаецца крыніцаю цярпення для другіх. Страшэнна шырокая і глыбокая гэта крыніца сёння. Як захаватца адносна гэтага цярпення? Кожны чалавек паасобку і ўсё грамадства павінна ўсімі сіламі старацца, каб унемагчыміць

злачынствы, нягоднасць, несправядлівасць і крыўды, або прынамсі іх як найбольш абмежаваць. Гэтага хоча Бог.

Агульнае цярпенне паменшыцца на толькі, паколькі кожны сам сябе паправіць і апануе свае нахілы да зла да будзе старацца жыць паводля правіла: каб мне было добра жыць з іншымі, з іншым добра са мною.

Цярпенне ў дачасным жыцці будзе заўсёды і нам трэба яго выкарыстаць. Найлепшы прыклад адносна гэтага дае нам Хрыстос сваім жыццём. Усе Ягоныя цярпенні выплывалі з людзкае злобы, з крывадушных намераў фарызэяў, са зменьлівых настройаў масаў народу, нават з паводзін апосталаў, якія яшчэ ня былі вырабленымі і апанаванымі.

Юда выдае Хрыста на сьмерць, Пятро выракаецца аж тры разы. У часе мукі ўсе Яго пакідаюць. А Ісус усё гэтыя цярпенні бярэ як Божую волю, якая павінна споўніцца, таму не супраціўляецца цярпенням, не адкідае іх, больш таго, бароніць іх: калі Пятро, пачуўшы ад Хрыста, што Яму трэба йсці на муку, пачаў адмаўляць ад гэтага, дык Хрыстос абураны адказаў Пятру востра: «Адыйдзі ад Мяне шатан! Ты для Мяне спакуса, бо ня думаеш аб тым, што Божае, але што чалавечае» (Мат. XVI, 23). Хрыстос цярпенне называе чарай, якую Яму падае нябесны Айцец, а ў крытычнай хвіліне кажа: «Ойча, калі Твая воля, пранясі чару гэтую міма Мяне, але не Мая воля, але Твая няхай станеца» (Лук. XXII, 42).

У жыцці хрысціяніна ніводная сьвязіна, ніякі боль, ніякі сум, ніякая прыкрасць духовая, ці фізычная ня згіне марна, калі толькі гэтыя цярпенні прымецца, як волю Божую, калі ў цярплівасьці і ціхасьці духа чалавек скажа: Божа, будзь воля Твая!

Ісус Хрыстос, падобна як раніцаю йшоў да апосталаў, якія выбіваліся з сілаў у чаўне на ўзбураным моры, так ідзе да нас у цярпеннях, смутку, прасьледаваньнях. Цяжка нам, няраз страшна і безнадзейна, але як толькі, навучаныя верай, у пакоры, схілім голаву перад нябесным Айцом і скажам: станься воля Твая, Божа! Тады хоць вока ня высохне, хоць сэрца не перастане сумаваць, але душа супакоіцца і зразумее тайну, што рука, якая датыкае нас, гэта заўсёды рука любячага Айца.

Ня мінула цярпенне і Божае Маці. Якое вялікае мусіла быць Яе цярпенне, калі трымала ў сваіх абыймах знятае з крыжа мёртвае цела дарагога адзінага Сына! У гэтай хвіліне яна сталася каралевай мучанікаў. Тады яна яшчэ раз паўтарыла ў сваім сэрцы с т а н ь с я, гэтае вялікае слова жыцця: будзь воля Твая!

Крыж у Божых плянах меў быць знакам хвалы, чэсьці і шчасся чалавека. Пасля ўпадку чалавека ўсе насьледкі граху скупіліся ў крыжы. У жыдоў крыж быў праклёнам, у паган сьмерць на

крыжы была найбольшай ганьбай. Крыж, абмыты Крывёю Збавіцеля, стаецца знакам заслугі і чэсьці. Цяпер ён знаходзіцца на каронах каралёў, на грудзях гэрояў. Крыж стаецца зарукай перамогі. Дзе крыж, там супакой, шчасце, лад, парадак, жыццё; дзе ўцякаюць ад крыжа, дзе нішчаць яго, там цемра, дзікасьць, барбарства, бязлад, страшэнная смерць духа і цела.

Толькі крыж сёння можа ўратаваць людзкі род ад загубы, толькі ён можа ўліць у неспакойныя і зьдзічэлыя людзкія сэрцы супакой, толькі ён прынясе новае жыццё.

Направіць усё ў Хрысьце, значыць навучыць людзей цяпець і даць ім моц цяпеньня. Хто сьведама і дабравольна ўспрымае цяпеньне, той умее панаваць над сабою, той умее змагацца з перашкодамі, мае заруку быць пераможцам у жыццёвых цяжкасьнях, а хто выцягае рукі па роскашы, той стаецца іхным нявольнікам.

Дык прасем сьвятое цярплівасьці, ласкі згадкаца заўсёды з Божай воляй, ведаючы, што за чорнымі хмарамі цярпеньня, няўдачаў заўсёды сьвеціць сонца Божых абяцанняў і Божага багаслаўства.

Янка Садоўскі.

Царкоўная еднасьць

У часе ад 18 да 25 студзеня ўвесь хрысьціянскі сьвет абходзіць актаву малітваў за аб'яднаньне Цэркваў. Ня так даўно, бо ў 1908 г. першы раз арганізаваў гэткую актаву а. Ваттсон, а сёння на ўсім сьвеце і ўва ўсіх мовах каталікі, праваслаўныя і пратэстанты моляцца ў часе гэтае актывы да Усявышняга, каб настала аб'яднаньне ўсіх вернікаў у адной Хрыстовай Царкве.

Акрамя актывы малітваў за аб'яднаньне ад некаторага часу пратэстанты і часткава праваслаўныя склікаюць розныя экумэнічныя кангрэсы, канфэрэнцыі і зьезды, твораць арганізацыі, у якіх прадстаўнікі розных веравызнаньняў стараюцца знайсці супольныя пункты паразуменьня ня так багаслоўскім, як хутчэй мэханічна-рэдуктыўным спосабам. У гэтых экумэнічных канфэрэнцыях Каталіцкая Царква і сама ня ўдзельнічае і сваім вернікам забараняе браць афіцыйны ўдзел. Гэткае становішча Каталіцкае Царквы некаторым ворагам каталіцызму служыць прэтэкстам, каб абвінавачваць каталікоў у браку добрае волі. У сапраўднасьці Каталіцкая Царква заўсёды жадала і жадае аб'яднаньня ўсіх хрысьціян і жадае яго больш шчыра, чым якія іншыя Царквы ці сэкты. Нэгатыўнае становішча Каталіцкае Царквы да экумэнічнага руху вынікае не з нястачы добрае волі, але таму, што Яна разумее аб'яднаньне хрысьціянства інакш, чым гэта разумеюць іншыя хрысьціянскія Царквы і сэкты.

Каталіцкі пагляд на справу аб'яднаньня Цэркваў быў выясьнены 25 гадоў таму назад папаю Піям XI у ягонай энцыкліцы «Mortalium Animos», выданай 6 студзеня 1928 г.

Насамперш Энцыкліка сьцьвярджае факт, што апошнім часам было зроблена шмат натугаў з боку некаталікоў з мэтай аб'яднаньня ўсіх хрысьціян. Выхадным пунктам усіх гэтых пачынаньняў было цьверджаньне, што паколькі на сьвеце няма амаль людзей пазбаўленых рэлігійнага пачуцьця, дык ня цяжка будзе знайсці некаторыя пункты веры супольныя для ўсіх рэлігіяў і прыёмальныя для ўсіх людзей і вось гэтыя пункты нібы павін-

ны легчы ў аснову духовага аб'яднаньня ўсіх людзей. Такія пагляды — кажа далей Энцыкліка — ня могуць спаткацца з сымпатыяй з боку каталікоў, бо яны стаяць на фальшывым заложаньні, што «ўсе рэлігіі ёсьць больш менш добрымі і годнымі пахвалы, бо ўсе яны пад рознымі формамі даюць выражэньне ўроджанаму пачуцьцю, якое вядзе нас да Бога і да падпарадкаваньня Ягонаму закону». Тыя, што так думаюць, ня толькі памыляюцца, але фальшуюць самое паняцьце рэлігіі і кроцаць проста па шляху да натуралізму і атэізму.

Далей Энцыкліка выясьняе праўдзівае паняцьце рэлігіі і Царквы. Бог стварыў чалавека, каб той Яго пазнаваў і Яму служыў, дзеля гэтага мае поўнае права, як Валадар і Стварыцель сусьвету дамагацца ад чалавека поўнага падпарадкаваньня. Бог даў усім людзям натуральнае права, упісаўшы яго глыбока ў сэрцы кожнага. Але акрамя натуральнага права Бог даў людзям яшчэ пазытыўнае права, аб'яўленае. Нашым абавязкам ёсьць верыць у аб'яўленыя Богам праўды і выконваць аб'яўленыя Ім правы. Каб аблягчыць людзям выкананьне гэтых абавязкаў Адзінародны Божы Сын Ісус Хрыстос залажыў сваю Царкву. Пасля гэтага ніхто з тых, што называюць сябе хрысьціянамі, не адкідае факту, што Хрыстос залажыў толькі адну Царкву. Аднак існуюць розныя пагляды на характар гэтае Царквы. Так напрыклад некаторыя думаюць, што Хрыстова Царква гэта нічога іншага, як свабодная фэдэрацыя ўсіх хрысьціянскіх групавак і сэктаў, якія не абавязкава павінны нават згаджацца ўва ўсіх праўдах веры, а толькі ў «прынычпавых». У сапраўднасьці-ж Хрыстова Царква ёсьць ідэальным бачымым грамадзтвам, зьяднаным у вызнаваньні тое самае веры і ў падпарадкаваньні аднаму найвышэйшаму аўтарытэту. Духоўныя ўлады Царквы — ерархія — зьяўляюцца простымі наступнікамі апосталаў на чале з намесьнікамі ап. Піятра. Гэтыя духоўныя ўлады маюць за заданьне захаваць у беззаганнай чысьціні ўвесь дэпазыт аб'яўленае праўды і навучаць гэтай праўдзе вернікаў, на што Царква атры-

мала аўтарытэт самога Хрыста, Які паслаў сваіх вучняў, каб яны навучылі ўсе народы. Гэтая Царква ёсьць адна: яна заложана самым Хрыстом і будзе існаваць аж да сканчэння сьвету, бо такая ёсьць воля Хрыста.

Пасья гэтага ясна, чаму Каталіцкая Царква ня ўдзельнічае ў экумэнічных імпрэзах, ладжаных з ініцыятывы пратэстантаў. Каталікі бачаць толькі адно аб'яднаньне: поўнае прыняцьце ўсіх аб'яўленых праўдаў, як іх падае да вераваньня Каталіцкая Царква і падпарадкаваньне Апостальскаму Пасаду. Тут ня можа быць мовы аб нейкіх кампрамісах, або аб выбіраньні толькі нейкіх «прыныповых праўдаў веры», бо аб'яўленьня праўды ўсе аднолькава прыныповыя, бо аднолькава Божыя і ніхто ня можа сябе назваць сябрам Каталіцкае Царквы, хто ня верыць хоць у адзін з аб'яўленых догматаў.

Таму Энцыкліка зьявляецца з гарачым заклікам да ўсіх, што некалі адпалі ад Каталіцкае Царквы, каб яны зноў вярнуліся. «Хай-жа яны —

гаворыцца ў Энцыкліцы — вернуцца да іхняга Айца, які забыўшыся на прошлыя, зробленыя імі Апостальскаму Пасаду крыўды, прыме іх зноў з вялікай любоўю...» Аднак яны не павінны спадзявацца, што Царква «будзе талераваць іхныя памылкі, але (яны павінны) прыняць поўнасьцю Яе навуку і кіраўніцтва».

Энцыкліка канчаецца заклікам да ўсіх каталікоў і некаталікоў, каб маліліся ў намераньні, каб гэтая сапраўдная царкоўная еднасьць наступіла ў найбліжэйшым часе.

Такі ў кароткіх словах зьмест гэнае важнае Энцыклікі вялікага папы, які асабіста шмат зрабіў дзеля пашырэння царкоўнае еднасьці.

Японныя словы цяпер таксама актуальныя, як яны былі актуальнымі 25 гадоў таму назад. У іхным дусе і адбываюцца штогод актавы малітваў за царкоўную еднасьць у сьвеце.

А. Надсон.

Голас праваслаўных ерархаў

Румынскі праваслаўны быўшы Чэрнавіцкі мітрапаліт Вісарыён Пую пісаў з Парыжа 1-га лістапада 1951 г. у лісьце да Маскоўскага Патрыярха Аляксея:

«Рух у абароне міру, запачаткаваны і падсычваны з палітычных, а не рэлігійных меркаваньняў, душою якога ёсьць варожасьць да іншых рэлігіяў і асабліва да каталіцтва, зьяўляецца такою найўнасьцю, ад якое Маскоўскі Патрыярх павінен-бы адмовіцца, бо гэтая акцыя ня мае ніякае канечнае для яе маральнае павагі. Рэлігійныя прасьледаваньні і варажнеча з нячуваным шаленствам, якую мы бачым у дачыненні да сястрынае нам Рымскае Царквы, адымаюць права ў палітычных кіраўнікоў і ў Маскоўскага Патрыярха гаварыць аб тым, быццам яны жадаюць міру...»

«Трэба налягаць на тое, каб кончыліся палітычныя і рэлігійныя прасьледаваньні так унутры, як і навуках савецкіх тэрыторыяў. Першым вынікам хрысьціянства ёсьць мір з сястрынай Царквою Рым, якая на працягу многіх стагодзьдзяў з нявычайнаю энэргіяй і больш чым якая іншая група імкнулася да зьдзейсьненьня міру і грамадзкае згоды ўва ўсім сьвеце».

«Увесь сьвет назірае з жуткасьцю і спачуваньнем цяпненьні, якія бяз дай прычыны і не справакаваны нічым спрычыняе маскоўскі рэжым усім інстытуцыям Рымскае Царквы ў розных краінах і падзіляе разыгнацьцю, з якою яна ўсё гэта пераносіць; не з контратакай прэсы, але з малітваю, перакананая ў тым, што так як прамінулі прасьледаваньні Наполеона і Гітлера, прамінуць і гэтыя балючыя ўдары, бо хрысьціянская Царква ёсьць вечная».

«Я ёсьць і астаюся ў лоне мае Праваслаўнае Царквы, але публічна заяўляю з моцай, што Рымская Царква дзеля свае вышэйшае арганізацыі, дзеля сваіх шматлікіх культурных і дабрадзейных інстытуцыяў і дзеля сваіх місіянерскіх натугаў ува ўсім сьвеце, ёсьць годная падзіву і заслугоўвае на ўспамогу, а не на прасьледаваньне. Мэтаю ўсіх хрысьціянскіх Цэркваў павінна было-б стацца жаданьне Госпада нашага Ісуса Хрыста: «Каб усе былі адно». (Паводля «Unitas» IV-VI, 1952).

Іншы праваслаўны ерарх агульна ведамы ўва ўсім праваслаўным сьвеце галава грэцкае Праваслаўнае Царквы Афінскі Архіепіскап Спірыдон, духовы правадыр 7 з палавінаю мільёнаў праваслаўных грэкаў у інтэрвію выключна для прэсавае агенцыі «Асошэйтэд-Прэс» заявіў, што прасьледаваньне каталікоў камуністамі зьяўляецца адначасна агрэсіяй супраць усяго хрысьціянства.

«Ёсьць чэсьцю для каталікоў — казаў архіепіскап Спірыдон — тая сьмеласьць, якую яны праявілі ў абліччу прасьледаваньня ў камуністычных краінах. Гэта так-жа вялікая адвага, што яны і далей астаюцца ахвярамі камуністычных атакаў. Небясьпека камунізму ёсьць супольнаю для ўсіх рэлігіяў. Хаця каталікі і праваслаўныя грэкі даволі часта мелі «разыходжаньні», аднак у змаганьні з камуністычным прасьледаваньнем наша барацьба ёсьць супольнаю». У часе апошняе хатняе вайны з камуністамі ў Грэцыі паводля сьведчаньня ўладыкі Спірыдона згінула 225 сьвятароў, зьнішчана каля 2 тыс. цэркваў. («L'Osservatore Romano» 22. I. 1953).

А. Дзедзінка.

Сумленьне

У штодзённых гутарках, у сяброўскіх адносінах і ў прамадзкіх справах вельмі часта людзі паклікаюцца на сумленьне. Хочучы даведацца аб іншых, у першую чаргу пытаюцца, ці ён сумленны ці не. У даксорках адносна людзей з дрэннымі паводзінамі няраз можна пачуць горкую заўвагу, што той, ці іншы «ня мае сумленьня» — гэтым выказваецца найгоршае асуджэньне. Калі для чалавека сумленьне мае такое вялікае значэньне, дык варта аб ім даведацца крыху больш і дакладней: што яно такое гэтае сумленьне?

У азначэньні слова «сумленьне» вучоныя маюць некаторыя разьбежнасьці, бо гэтае слова, падобна як шматлікія іншыя мае некалькі значэньняў. З гледзішчы лёгікі сумленьне ёсьць здольнасьцю чалавека разрозьніваць дабро ад зла. З маральнага гледзішча — сумленьне ёсьць уласцівасьцю людзкаго розуму судзіць адвольна і беспасрэдна аб маральнай вартасьці ўчненых актаў. Але сумленьне ня толькі судзіць і ацэньвае зробленыя ўчынкі, яно яшчэ перад там чым нешта зроблена выдае практычны суд, ці намераны акт згодны з маральным правам, ці не; ці яго можна рабіць, ці трэба паўстрымацца. Агульна і каратка кажучы сумленьне можна было-б назваць уласцівасьцю людзкае душы адчуваць маральную вартасьць намераў і ўчынкаў.

Вобразна часта гаворыцца аб голасе сумленьня, які або пахваляе, бо ганіць, або выклікае радасьць і задаваленьне пасьяла добрых учынкаў, або страшэнна мучыць пасьяла дрэннага.

Спаміж усіх жывых істотаў на зямлі толькі чалавек мае сумленьне, бо толькі ён мае духоўную душу. Толькі чалавеку Бог даў разумную і несьмяротную душу, абдараваную вольнаю воляю і прызначаную да асягненьня вечнага жыцьця ў небе. І вось каб вольная воля мела магчымасьць добра кіраваць паводзінамі чалавека, Бог даў чалавеку непамыльнага дарадніка — сумленьне. Было шмат багасловаў і сьвецкіх вучоных, якія проста азначалі сумленьне, як голас Бога ў дышу чалавека. Ды ці толькі багасловы і вучоныя! Гэткая ёсьць найбольш распаўсюджаная думка ў народных масах. Амэрыканскі місіянар а. Тамаш Дюпэрон апавядае такое здарэньне са свае дзейнасьці. Аднойчы ў ваколіцы Канзас, дзе жывуць яшчэ індзейцы «Кікапу» з групы Альгонкін, сустрэў яго правадыр аднае групы і ўбачыўшы ў руках місіянара брэвіяр, казаў: «Чорны сурдут (так індзейцы называюць каталіцкіх сьвятароў, — ці-ж ня праўда, што гэтая кніжка, якую ты чытаеш, ёсьць Сьвятое Пісаньне?) На патакуючы адказ місіянара індзеец казаў далей: «Мы ня ўмеем чытаць, але мы маем так-жа Сьвятое Пісаньне! Вось

дзе яно! — казаў, паказваючы на сваю грудзіну — І гэтае «Сьвятое Пісаньне» кажа нам, што Вялікі Дух заўсёды глядзіць на нас. Гэтая сьвятая кніга забараняе нам красьці каня, карову, агулам ўсё тое, што належыць іншым людзям. Гэтая сьвятая кніга забараняе мне пажадаць жонку майго бліжняга; яна забавязвае мяне дбаць аб маім бацьку і матцы ў іх старасьці і падзяліць з імі нават апошні кусок хлеба. «Бачыш, чорны сурдут, ўсё гэта кажа мне сьвятая кніга ў маім сэрцы».

Цяжка больш проста, ясна і вобразна апісаць сумленьне, як гэта зрабіў той няграмажны індзеец, ды няма патрэбы даўжэй затрымювацца над азначэньнем сумленьня, але варта зьвярнуць увагу на што іншае. Калі ўва ўсіх людзей ёсьць сумленьне, дык як паясьніць той факт, што ня ўсе адволькава слухаюцца сумленьня, а нават ведамы выпадкі, калі людзі быццам зусім перастаюць адчуваць яго голас?

У дзейнасьці чалавека сумленьне мае не вырашаючы, а толькі дарадчы голас. Уласцівую пастанову нешта зрабіць, або паўстрымацца ад дзейнасьці выдае вольная воля чалавека. У выніку гэтага здараюцца выпадкі, калі воля ня годзіцца з сумленьнем і нават з розумам, тады і зьяўляюцца ўчынкі, якія ня годзяцца з голасам сумленьня, а нават яму супярэчаць. Так вольную волю, як і сумленьне чалавек атрымювае разам з душою — кажацца, што яны ўроджаныя, але дзеля таго, каб яны занялі належнае мейсца ў жыцьці чалавека, мусяць разьвівацца і дасьпяваць. Калі-ж узгадаваны чалавек будзе таксама, што замест разьвіваць сумленьне, будзе прыглушаць ягоны голас, дык ня дзіва, што з часам голас сумленьня можа аслабнуць, але поўнасьцю заглушыць гэты магутны нябесны голас ніколі нікому не ўдалося. Гісторыя ведае нязлічаныя выпадкі, калі скрытыя забойцы дзiesiąткі гадоў пасьяла сваіх правінаў самі зьяўляліся да судзьдзяў, каб адпакутаваць за свае злочны.

Вельмі характэрна, што людзі, якія страцілі ўсякую веру, ці тыя, што яе ніколі ня мелі і для якіх рэлігійныя маральныя вымаганьні практычна ня існуюць, ня могуць у сабе заглушыць голасу сумленьня. Сучасныя бязбожныя дзяржаўныя сыстэмы даюць шмат прыкладаў на гэта. толькі нажаль мала з іх даходзіць да агульнага ведама. Для прыкладу вось пару здарэньняў, якія былі трапілі на старонкі прэсы. Чэкіст, які 4-VI-1918 г. застрэліў пермскага архіяп. Андроніка, ня мог сабе нідзе знайсці мейсца і едучы на Усходня — Кітайскай чыгунцы, трапіў пад цяжнік. Яму адрэзала абедзьве ногі. Лежучы ў харбінскай больніцы, ён да самае сьмерці крычаў: «Ратуйце мяне, ра-

туйце: вась Андронік ідзе, Андронік ідзе» Іншы чэкіст тав. Жуков, які 30-III-1923 г. распрэліў магільёўскага пралата Канст. Буткевіча і агулам за свой век меў на сумленьні жыцьцё больш 2000 людзей, адчуваў такі дакор сумленьня, што кончыў жыцьцё самагубствам. Падобных прыкладаў ёсьць тысячы.

Асабліва моцна адзваецца сумленьне перад сьмерцю, тым з большым дакорам яно асуджае тады ўсе зробленыя калісь злочыны, чым менш астаецца жыцьця і дзеля гэтага сьмерць людзей з нячыстым сумленьнем бывае нязвычайна жаклівай.

Тады толькі адзіная шчырая споведзь спалучаная з сапраўдным каеннем дае чалавеку супакой.

Шчасьлівы той чалавек, хто праз усё жыцьцё захавае чыстае сумленьне, так каб кожнае хвіліны бяз страху мог стаць перад абліччам Найвышэйшага Судзьдзі, дзеля гэтага сьв. Бэрнарда даваў такую раду: «Працуй так, як-бы дзела тваіх рук мела існаваць вечна, але жыві так, як-бы меў памерці заўтра». А гэта магчыма тады, калі чалавек навучыцца быць валадаром свае волі і слугою свайго сумленьня, бо ад Бога яно паходзіць і да Бога нас вядзе.

а. Л. Гарошка.

Кардынал А. Стэпінач змагар за найвышэйшыя ідэалы

Хаця імя харвацкага дастойніка Яго Эмінэнцыі Кардынала Стэпінача ведама сёньня ўсяму вольнаму сьвету, не ад рэчы будзе ў часе ягонага вывышэння пераглянуць ягоны жыцьцёвы шлях, бо гэты шлях вельмі характэрны для сучаснага каталіцкага ерарха з краіны апанаванай камунізмам. Ён прайшоў цвёрдую жыцьцёвую школу ў барацьбе за найвышэйшыя ідэалы: за Бога і за бацькаўшчыну.

Алёізы Стэпінач радзіўся 8 траўня 1898 г. ў вёсцы Красічы ў Харвацыі ў сям'і сялян, каторыя апрача Алёіза мелі яшчэ адзінаццаць дзяцей. Так ягоныя бацькі, як і дзядзька былі людзьмі вельмі пабожнымі. Асабліва маці азначалася глыбокім хрысьціянскім жыцьцём.

Як толькі Алёізы дарос да школьнага веку, пайшоў у народную школу ў роднай вёсцы, а пасля яе кончыў гімназію ў Загрэбе. Прайшоўшы шчасьліва матуральны экзамін, ён быў пакліканы ў войска і хутна авансаваў на афіцэра. У 1917 г. быў ранены ад разрыву міны і амаль у цудоўны спосаб астаўся пры жыцьці. Потым трапляе ў палон і быў перавезены ў Італію, адкуль дабравольна далучаецца да альянтаў і едзе на фронт пры Салёніках.

Пасля заканчэння вайны вярнуўся на бацькаўшчыну і праз год запісваецца на агранамічны факультэт у Загрэбе, хутка аднак перарывае студыі, вяртаецца ў бацькаўскую хату ў Красічы і там чатыры гады працуе як звычайны селянін.

У 1924 г. адчувае сьвятарскае пакліканьне і выязджае ў Рым, там на Грэгарыянскім унівэрсытэце студыюе філязофію і тэалёгію, здабываючы навуковыя ступені доктара філязофіі і тэалёгіі.

У 1930 г. атрымоўвае сьвятарскія сьвячаньні і атраўляе свято першую сьв. Службу Божую ў слаўнай базыліцы на Эсквіліне, веламай пад назовам Маці Божай Большай. Варта ўспомніць, што ў гэтай самай сьвятыні калісьці атраўлялі сьв. Літургію ў бізантыйска-славянскім абрадзе сьвятыя апосталы славян браты Кірыла і Мяфод.

Год пасья атрымання сьвятарства айцец Стэпінач вяртаецца ў Харвацыю, каб заняць адказнае становішча ў канцылярыі Загрэбскага архібіскупа, пры гэтым ён часта адведвае прыградскую бядоту, дапамагае ім парадамі ўва ўсіх жыцьцёвых цяжкасьцях.

У 1934 г. папа Пій XI назначае а. др. Стэпінача архібіскупам коад'ютарам тагачаснага Загрэбскага Архібіскупа А. Баўэра.

За свой пастырскі кліч архібіскуп Стэпінач прымае словы псалму: «На Цябе, Госпадзе, надзеюся» Як архібіскуп-коад'ютар ён мае шмат працы, але яе хутка прыбывае значна больш, калі ў 1937 г. пасья сьмерці Я. Э. Баўэра стаецца Загрэбскім Архібіскупам. Цяпер ён, не ашчаджаючы самога сябе, аддае ўсе сілы на зарганізаваньне каталіцкае акцыі, Карытасу, заснаваньне новых парахвіяў, арганізацыю эўхарыстычных кангрэсаў, школаў і каталіцкае прэсы. Ён быццам прадчуваў надыходзячую небяспэку і рабіў ўсё неабходнае, каб падрыхтаваць да яе і сьвятароў і вернікаў. Ён перасьцерагаў народ перад пагрозай камунізму і націзму.

Загрэбская епархія налічвае каля 2 мільёны вернікаў. Гэта адна з большых каталіцкіх епархіяў у сьвеце. Сваю адказнасьць за толькі душ архібіскуп Стэпінач разумеў вельмі добра.

Калі выбухла другая сусьветная вайна, Загрэбскі Архібіскуп знайшоўся у вельмі цяжкіх абставінах. Як харвацкі патрыёт ён жадаў усяга найлепшага для свае бацькаўшчыны. Ён добра ведаў усю крыўду і несправядлівасьць, якую выпярпеў яго народ ад «старэйшата брата» — сэрбаў. Таму створаная з дапамогаю Нямеччыны Харвацыя з Павэлічам на чале — хоць і была твораў фашыстоўска-назістоўскім пры тагачаснай кан'юнктуры была яму бліжэйшай чымся Харвацыя пад поўным панаваньнем сэрбаў. Аднак хрысьціянскае сумленьне не пазваляла ў той час кідаць каменнем у сэрбаў і калі тагачасныя харвацкія кіраўнікі пачалі акцыю насільнага наварочваньня

сэрбаў з праваславія на каталіцызм, дык архібіскуп Стэпінач пратэстуе супраць гэтакага гвалту над сумленьнем.

У часе вайны бяда заглядала амаль у кожную хату і Загрэбскі Архібіскуп стараецца злагодзіць цяжкія ўсім аднолькава.

Калі немцы ў імя сваіх тэорыяў здэкаваліся так у сябе ў Нямеччыне, як і ў акупаваных краінах над каталікамі, архібіскуп Стэпінач ня мог маўчаць і хоць у Харвацкі ўлада была ў руках пронамецкае усташы, дык ён не баяўся прылюдна выказаць свой пагляд, хоць добра ведаў у якое небяспечнае палажэньне ставіць самога сябе. У адным прыватным лісьце Я. Э. Стэпінач пісаў: «Ніхто ня можа сказаць, што Загрэбскі Архібіскуп маўчаў, ці заняўся заявіць публічна аб тым, што думае Царква. Што сёньня значыць сказаць штоколедчы адкрыта кожны сьведомы сучаснага палажэньня добра ведае, што гэта раўназначна гульні са сваёю галавою».

Вернасьць сваім прынцыпам, непакісаная адвага Я. Э. Стэпінача заясьнелі яшчэ паўнейшым бляскам у часе цытаўшчыны. Камуністы закідвалі яму ўсячыну; і супрацоўніцтва з фашызмам і з націзмам і зраду дзяржавы і пад. З годнасьцю, не заікаючыся якраз тым, што яго бяспраўна судзілі, гаварыў ён праўду ў вочы. Турма, маральныя здзекі і напады не зламалі яго. Да апошніх хвілін, хаця зьявольены, адарваны ад сваіх вернікаў пастыр не адступаў ні на ёту ад занятай ім пэзіцыі

ў дачыньні да бязбожнага камунізму ці ён ёсьць ленынскі, сталінскі ці цытаўскі.

Калі папа Пій XII на сакрэтным кансістары абвесьціў лісту новых кардыналаў, былі з ім разам усе тыя, што мелі хутка атрымаць пурпуру. Ня было толькі двух славянскіх дастойнікаў: Я. Эм. Вышынскага і Я. Эм. Стэпінача. Тады Папа між іншым сказаў: «Калі Мы з вялікай радасьцю бачым Вас тут сабраных, дарагія браты, дык Мы ня можам ня ўспомніць з вялікім сумама Загрэбскага Архібіскупа, каторы дзеля тых умоваў, у якіх знаходзіцца сёньня, ня змог свабодна прыбыць у гэты горад (Рым) з тым, каб мог зноў вярнуцца. Хаця ён і адсутны, Мы яго абыймаем з бацькаўскай любоўю і горача жадаем заявіць усім, што калі Мы пастанавілі апрануць яго ў маестат рымскае пурпуры, дык ня мелі на думцы нічога іншага, як даць яму справядлівую нагароду за ягоныя вялікія заслугі, а так-жа даць сьвядоцтва ўсёй ягонай нацыі аб нашай да яе добразычлівасьці. Пры гэтай нагодзе Мы асабліва хвалім і жадаем падтрымаць на духу нашых дарагіх сыноў і дачок за іх моц і адвагу, з якою ў гэтак цяжкія часы вызнаюць сваю каталіцкую веру».

Кардынальская пурпура — гэта сымбаль гаравай любові Бога, Яго Царквы, гэта так-жа сымбаль гатоўнасьці праліцьця крыві за веру. Камуж як ня архібіскуп Стэпіначу герою-вязню за Хрыста яна можа лепш адпавядаць!

а. Ч. Сіповіч.

Дзяржаўныя дзеячы і рэлігія

Яшчэ на пачатку нашага стагодзьдзя найбольш модным клічам адносна рэлігіі было цьверджаньне, што рэлігія ёсьць прыватнаю справаю чалавека. Гэтым хацелі сказаць, што ў дзяржаўным жыцьці няма мейсца для рэлігіі. Але сумнае дасьведчаньне змусіла шматлікіх людзей асноўна перагледзець адносіны кіруючых дзейнікаў да рэлігіі і ў выніку гэтага рэлігія стаецца што раз жывейшым цэнтрам зацікаўленьня. Праўда, рэлігія на ёсьць нейкаю дзяржаўнаю справаю, але людзі на кожную рэч і зьявішча глядзяць па-рознаму, падобна і на рэлігію — адны глядзяць на яе сутнасьць, а другія толькі на яе дачаснае і часта прыпадковае поле дзеяньня.

На працягу гісторыі былі вельмі частыя выпадкі, калі дзяржаўныя дзеячы імкнуліся накінуць рэлігіі заданьне, якое зусім ня ўходзіла ў праграму яе дзеяньня, былі шматлікія выпадкі надужываньня аўтарытэту рэлігіі, горш таго — былі выпадкі, калі сьвятасьцю рэлігіі прыкрываліся злочыны валадароў. Напрыклад у Расеі ад часоў Івана тронага пасьялоўнікі Юсіфа Валокцага найгоршыя царскія злачынствы называлі «богопрэ-мудрое каварства гасудара». На Заходзе, калі па-

добнае формулы ня было, дык надужываньня рэлігіі так-жа не бракавала. Нават у пабожным сярэднявеччу побач шматлікіх сьвятых князёў і каралёў было нямала такіх, якія ў сваіх паводзінах не зьявлялі ніякае ўвагі на рэлігійныя прыпісы. А ў XVIII і XIX стагодзьдзях дык бязрэлігійнасьць была амаль паўсюдным прынцыпам дзеяньня кіруючых палітыкаў; дзеячы з рэлігійнымі перакананьнямі адсаваліся ў ценю. Але якія вынікі гэтакага адношаньня да рэлігіі? Гісторыкі падраха-валі, што ад нараджэньня Хрыста да 1952 г. сьвет быў у поўным супакоі толькі 223 гады, а праз 1729 гадоў у каторай небудзь часьці сьвету былі войны, значыць лілася людзкая кроў.

Праўда вялі войны нават глыбока пабожныя валадары, але да гэтага іх змушала асяродзьдзе і паводзіны іншых. Сумныя гэта факты, але маюць багаты матэрыял для навукі ўсім тым, хто мае шчырае жаданьне нечага навучыцца з мінулых падзеяў і можна сьцьвердзіць пацяшаючы факт, што цяпер ёсьць гэтых людзей нямала. Калі ў Эўропе рыхтавалася першая бязбожная крывавае рэвалюцыя, дык на другім канцы сьвету Юры Вашингтон (1732-1799) разам са сваімі найблі-

жэйшымі супрацоўнікамі плянаваў, як асягнуць незалежнасць Злучаных Штатаў Паўночнае Амэрыкі; у 1787 г. на адным з паседжаньняў сэнату падчас абмяркоўваньня пляну дзеяньня, агульнаведамы фізык і грамадзкі дзеяч Бэнжамін Франклін (1706-1790) унёс такую прапанову: «Грамадзяне, малемся! Я дажыў да глыбокае старасьці, але чым даўжэй жыўу, тым лепш бачу, што Бог кіруе доляю людзкасці. Верабей ня можа згинуць без Яго волі, дык і дзяржава ня можа паўстаць без Яго помачы». Сэнатары паслухаліся разумнае рады і Бог дапамог хутка асягнуць намечаную мэту; у 1789 г. Ю. Вашынгтон быў выбраны першым прэзыдэнтам незалежных ЗША. Падчас укладаньня канстытуцыі да новае дзяржавы прэзыдэнт Вашынгтон і сэнатары зноў зрабілі паводля рады Франкліна, што «трэба перш зьвярнуцца да Айца сусьвету, каб прасьвяціў розум». Апрацаваная імі канстытуцыя астаецца нязьмененаю да сёньня.

У мінулым стагодзьдзі рэдка дзе было чуваць аб пабожных людзях між дзяржаўнымі кіраўнікамі, так было і напачатку дваццатага стагодзьдзя Калі аднак пасья першае сусьветнае вайны камуністычная рэвалюцыя ў Расеі паказала ўсім, да чаго вядзе бязбожнасць у дзяржаўным кіраўніцтве, дык штотрач часцей у вольных дзяржавах пачалі даручаць адказныя становішчы людзям глыбока рэлігійным, або проста сьвятаром.

У Аўстрыі, дзе зруйнаваная вайною гаспадарка пагражала руінаю і камуністы ўжо плянавалі захапіць уладу ў свае рукі, выбрана канцлерам ў 1922 г. а. Ігната Зайпеля (1867-1932) і ён ажыццяўляючы на практыцы вытычныя папскіх сацыяльных энцыклікаў, здолеў аздаравіць гаспадарку і выратаваць краіну ад руіны. Потым ягонае пачынаньне праводзіў Дольфус аж пакуль ня згинуў ад камуністычных напасьнікаў у 1934 г.

Перад другою сусьветною вайною, калі ў Румыніі пабольшваліся нелады, прэм'ерам ураду стаецца патрыярх Міран. Падобна было некаторы час у Летуве, дзе для заспакаеньня партыйных супярэчнасьцяў прэм'ерства даручана сьвятару. У Грэцыі ад 1944 г. аж да павароту караля рэгентам быў Атэнскі Архіепіскам Дамаскін. У Славаччыне першым прэзыдэнтам незалежнае Славакіі у гадох 1939-44 быў а. Тісо, за гэта большавікі пакаралі яго сьмерцю.

У Партугаліі пасья ваеннага перавароту ў 1926 г. нелады ў дзяржаве пабольшваліся штотрач больш і эканамічна край збліжаўся да руіны. Тады на просьбу ваенных кіраўнікоў дзяржавы пераняў уладу др. Антон Салязар сьпяраша толькі, як міністар фінансаў, потым ад 1932 г. так-жа, як прэм'ер міністар. Ён правёў глыбокія палітычныя і сацыяльныя рэформы ў дусе хрысьціянскае сацыяльнае справядлівасьці згодна з папскімі сацыяльнымі энцыклікамі, але дадаючы ад сябе аўтарытатывнасьць паводля ўласнае канцэпцыі і разь-

вязаючы ўсе партыі. Усенародны плебісцыт прыняў новую канстытуцыю і хутка настала стабілізацыя і аздаравленьне ў дзяржаве. Сёньня Партугалія лічыцца адною з найлепш зарганізаваных дзяржаваў і мае найбольш здаровую эканамічную гаспадарку. Гэткае становішча Партугалія заўдзячвае Антону Салязару аднаму з найбольш рэлігійных дзеячоў сучаснасьці. Ён агульна ведамы, як шчыры каталік, які ахвяраваў сваё жыцьцё Богу і народу. Ён кожны працоўны дзень распачынае малітваю і разважаньнем. Жыве ў скромным доміку, у якім сам зрабіў неабхдную мэблю. Ня мае сям'і, ня прымае ніякіх дарункаў, ані візітаў. Партугалія да сёньня не навязала дыпляматычных зносінаў з Савецкім Саюзам.

Пасья другое сусьветнае вайны вялася вельмі моцная камуністычная прапаганда ў Заходняй Эўропе і ісабліва ў Італіі і Францыі. Суседнія дзяржавы з трывогаю прыглядаліся, што аднаго дня ў гэтых дзяржавах камуністы захопяць уладу ў свае рукі. У гэтым цяжкім палажэньні актыўваюцца дзеячы з радю хрысьціянскае дэмакратыі; у Італіі Дэ Гаспары, у Францыі Робэрт Шуман, Жорж Біло і інш. — крыж паволі распачаў свой наступ супраць серпа і молата, спатыкаючы вялічэзныя цяжкасьці перад сабою, але адначасна асягаючы з дня-на-дзень перамогі амаль у кожнай паліне грамадзкага жыцьця.

Цяперашні прэзыдэнт ЗША Двайт Айзэнгоўэр перад выбарамі на пытаньне аб адносінах да рэлігіі заявіў, што ён ад дзяцінства пераняў кліч ад сваіх бацькоў: «Баяцца Бога, гэта ёсьць пачатак мудрасьці». Потым ад амэрыканскіх дзяржаўных мужоў навучыўся, што «Гісторыі нашага краю нельга адзьдзяліць ад гісторыі багабойных сем'яў. Гэтым выясьняецца «цуд Амэрыкі». — Тыя, што закладалі падваліны незалежнасьці дзяржавы мусілі ўзяць сабе за падставу волю Стварыцеля, упісаўшы свае рэлігійныя пераканьні ў канстытуцыю. «Дык і мы маем абавязак выказаць, што наша вера, якая заўсёды адраджаецца, дарагла да таго, каб кінуць вызваў сучасным тыранам. Чым жа ёсьць нашае змаганьне з камунізмам, калі не змаганьнем бязбожнасьці з верай ва Усемагутнага? Ведаюць аб гэтым камуністы. Яны выключылі Бога са свае сьстэмы. Калі Бог вяртаецца, камунізм мусіць уступіць!»

Пасья выбараў Айзэнгоўэр палагодзіў усе рэлігійныя фармальнасьці згодна з прыпісамі прэзбітэрыянскае Царквы, да якое ён калежыць.

Пры гэтай нагодзе варта прыпомніць даўно забыты факт аб тым, што думаў Ленін аб каталіцызьме. Сёньня агульна ведама ягоныя напады на рэлігію агулам, ведамы ягоны праграмны кліч, запісаны ў ягоных творах, што для камуністычнае праграмы «рэлігія ёсьць опіум і сівуха», дзеля гэтага плянаваў яе поўнае зьнішчэньне, але гэта было толькі жаданьне скалечанае матэрыялістыч-

наю лектураю і асяроддзем ментальнасці, а ў глыбіні душы нават у гэтага запэклага ворага рэлігіі было перакананне, што Каталіцкае Царквы не пераможа нікая сіла. Аб гэтым перакананні Ленін прагаварыўся прыпадкам. Перад рэвалюцыяю Ленін спатыкаўся ў Парыжу з адным каталіцкім святаром, які працаваў як журналіст і пасябраваўся з ім. Потым пасябраваўшы тэй святар адведаў Леніна ўжо у маскоўскім Крамлі. Там між іншым Ленін гаварыў свайму старому сябру: «...Глядзі людства йдзе да камуністычнага ладу... за 100 гадоў цывілізаваныя народы ня будуць мець іншае дзяржаўнае ўлады, як камуністычная. З тым аднак згаджуся, што між руінаў датычасовых інстытуцыяў і арганізацыяў ператрывае толькі адна, гэта каталіцкая ерархія, бо толькі ў ёй мае месце плянавая асьвета і падрыхтоўка тых, каторыя пакліканы да вядзення іншых. У Каталіцкай Царкве ерархічны годнасці не пераймаюць у спадку, але каб стацца

кіруніком, ерархам у Царкве найперш трэба вызказаць сваю здольнасць і падрыхтоўку. У гэтым, так мудрым, уладжанні Царквы ляжыць вялікая маральная сіла каталіцызму. Дзеля гэтага ён трывае міма ўстрасенняў блізка 2 тысячы гадоў. Гэта яго робіць моцным на сёння і на будучыню. Сіла Царквы знаходзіцца ў яе маральным падкладзе, а не апіраецца на сіле гвалту і прымусу. Таму, паўтараю, праз 100 гадоў дойдзе на сьвечу да аднае формы ўлады, да камунізму і затрымаецца адна рэлігія — каталіцызм». Не падаючыю свайго імені, святар апублікаваў гэтыя думкі Леніна ў ватыканскай газэце «Осэрваторэ Романо» на пачатку 1924 г. Тут, як агулам у творах Леніна, праўда змешаная з фантазёрствам, але факт астаецца фактам, што сам тагачасны крэмлёўскі дыктатар і правадыр камунізму прызнаваў нязнішчальнасць Каталіцкае Царквы, якой абвесьціў вайну.

А. Самавец.

Людзкая кроў ня гіне марна

— Мая цётхна, мая мілая, не адмоўце прыняць мяне старога пераначаваць у вас адну ночку. Ледва я дайшоў сюды, так знямогся за цэлы дзень, так знябыткаваўся, што ўжо і ногі адмаўляюцца слухаць. — Так прасіўся стары жабрак у цёткі Агаты, хата якое стаяла на краю вёскі.

— Ды я-б вас, дзеду, пусьціла, бо места ў хаце ёсьць, але мой мужык вельмі ня любіць жабракоў і гатоў вас сярод ночы выкінуць з хаты.

— А дзе-ж цяпер твой мужык, можа-б я з ім неяк дагаварыўся?

— Ён цяпер у млыне і там здаецца завозна, дык няма ведама калі вернецца, але затое добра ведаю, што чым пазней вернецца, дык будзе тым больш злосны.

— Няўжо-ж ён чалавек бяз сэрца? Ці-ж ён, мая любая, выкіне мяне сярод ночы на гэты ходлад? — За вакном якраз сьвістаў вецер.

— Гэтага ў яго ня купіць. З ім, дзеду, цяжка ўжыцца. Ужо ў яго дзеве жонкі памерлі, а я вось ужо трэцяя.

— Дык гэта можа і не таму, што злосны; усяк у жыцці людзям здараецца. Ды я яго ані чапаць ня буду, ані злосьціць ня буду; перасплю дзе небудзь за-печчу, а раненька пайду сабе далей у сваю дарогу.

— Калі так наважыўся, дык аставайся; запечак у нас сапраўды такі шырокі, што там можна пераспаць.

— Вось дзякую табе, мая мілая, за добрае сэрца, хай табе любы Бог заплочыць за ўсе.

А тымчасам у млыне агацін мужык Карпей, чакаючы свае чаргі. прыслухоўваўся да гутаркі

мужчын з далёкае вёскі. Якісьці пажылы барадач, пыкаючы люльку, апавядаў:

— ...Дык я-ж і кажу, што гэтая самая Гануля доўга плакаць па сваім мужыку ня будзе мець часу, бо напэўна доўга ўдавою не астанецца, гэта-ж такога багацьця ёй асталося, што ты ні падумай.

— Мусіць Якім, каб не твая старая, дык-бы сам да Ганулі пасватаўся — засьмяяўся нехта з гурту.

— От ты, Габрусь, сівых валасоў дажыў, а розуму не дажыў — адказаў злосна Якім, выняўшы люльку з зубоў — мне ўжо вонь трэба думаць, як з сырою пасватацца, а табе дурныя шкелі ў галаве.

— Але скажы ты, як скоры чалавек мінаецца тут ёсьць, тут няма — казаў нехта збоку — гэта-ж я таго ганулінага мужыка ўсяго тры тыдні таму бачыў тут у млыне, быў здаровы, вясёлы...

— Карпей Балацянік засыпай! — пачуўся моцны голас млынара і Карпей паволі пайшоў да сваіх мяшкоў. Ён аб нечым так паважна думаў, што ня рупіўся нават хутка засыпаць, як гэта рабіў звычайна. Відась яму хацелася яшчэ пачуць нешта ад старога Якіма.

Змалоўшы і злажыўшы мяхі на воз, Карпей паволі ехаў дамоў і толькі час-ад-часу мармытаў сабе:

— Гм... гэткае гагода, каб хто толькі не захапіўся... Гануля...

Як калёсы загрузалі на двары, Агата хуценька выйшла памагчы Карпею скінуць мяшкі, але ён на ўзьдзіў ласкава адправіў яе назад у хату.

— Ты яшчэ ня сьпіш? І было чаго чакаць, я і

сам дам рады распрагчы, а мяшкі заўтра паскіда-ем. Ідзі, Агатка, у хату ды лажыся спаць.

Жабрак на стук калёсаў прачнуўся і чуў праз адчыненыя дзверы гутарку Карпея з Агатаю.

— Казала, што ён вельмі люты, а тут чуваць нешта зусім іншае, што-б гэта магло значыць? — думаў пра сябе стары і не знайшоўшы адказу, адчуваў нейкі несупакой.

Агата ўвайшла ў хату і зачыніла дзверы за сабою; стары схваўся ў сваё запечча, але спаць ня мог. Ён бачыў, як Агата легла спаць, як яна хутка заснула; чуў, як зноў рыпнулі дзверы і цехенька, нават вельмі ціхенька ўвайшоў у хату Карпей, як ён вярнуўся; заўважыў нават, што ён ані на абразы ня глянуў, ані не перахрысьціўся. Паўвечэраўшы, Карпей стаў сярод хаты і да нечага прыслухоўваўся, гледзячы на Агату. Потым ён шчыльна пазавешваў вокны, яшчэ раз прыслухаўся, у старога аж мурашкі забегалі па целце: «а што калі за мяне возьмецца? Гэта-ж не на дабро ён так вокны засланяе» — непакоіўся дзед.

Лёгкае храпеньне сьведчыла, што Агата сьпіць моцна і Карпей відаць з гэтага быў задаволены, але ягонныя паводзіны так занепакоілі старога, што ён увесь замяніўся ў зор і слух ды сачыў з-запечча, акрыўшы шматамі голаву, за кожным рухам гаспадара дому. Тымчасам Карпей на пальчыках падышоў да кутнага вакна і чагосьці там шукаў за шалёўкаю. Вось ён дастаў нешта доўгае і тонкае, укручанае ў шматку і хуценька раскруціў шмату — у руках бліснула звычайная пружына з парасону, але адзін яе канец быў завоўстраны. Карпей памацаў пальцам востры канец і накіраваўся да жончынага ложка — рукі ў яго трасьліся. Ён яшчэ раз да нечага прыслухаўся і раптам, выхатыўшы падушку з-пад галавы Агаты,

накінуў падушку ёй на голаву і сам сеў на падушку, мігам адкінуў коўдра, расхіліў сарочку і адкінуўшы левую грудзіну, шыгануў прутком у сэрца.

Стары са страху зашыўся ў самы куток за печка і ўвесь калаціўся.

Карпей сядзеў на галаве Агаты аж пакуль сьціхлі яе апошнія ўздрыгі, тады акуратна абмыў парасонную пружыну і палажыў яе зноў за шалёўку. Пасьля акуратна абмыў жончыну грудзіну — знак ад раны быў такі невялікі, што яго пад жаночаю грудзінаю і заўважыць было цяжка. Усё аглянуўшы дакладна, Карпей выйшаў з хаты, каб пайсьці наказаць сваім родным, што «Агата раптам памерла». Прышоўшы да брата, Карпей «бедаваў»:

— Вось, браце, бяда; і што гэта за такое бяздоўлье да мяне прычэпілася. Прыезджаю я да хаты з млына, увайходжу ў хату, а мая Агата ляжыць няжывая. Праўда, дзён са тры таму наракала, што ў сярэдзіне баліць, але хадзіла і рабіла як заўсёды...

За Карпеем і жабрак кулём выляцеў з хаты і колькі меў сілы ў старэчых нагах, сьпяшаўся да сярэдзіны вёскі. Там стрэнуўшы вартаўнікоў, дапытваўся, дзе жыве стараста. Старасту знайшлі хутка, бо яшчэ й ня спаў, якраз прыехалі нечага паліцыянты.

Толькі выйшаў з братавае хаты Карпей, як яго неспадзэвана затрымалі «госьці» і адвялі за кратаы, а праз пару месяцаў замест ехаць у сваты да чацьвёртае багатае жонкі, атрымаў кару за свае злочыны.

Людзкая кроў ніколі марна ня гіне.

А. Жменя.

НА РЭЛІГІЙНАЙ НІВЕ

ТЫДЗЕНЬ МАЛІТВЫ ЗА ЗЛУЧЭНЬНЕ ЦЭРКВАЎ.

Сёлета падобна, як і папярэднія гады, між 18 і 25 студзеня ўва ўсім каталіцкім сьвеце адбываліся ўрачыстыя багаслужэньні, каб вымаліць у Бога ласку навярненьня нехрысьціян і злучэньня ўсіх хрысьціян у адной Хрысцовай Царкве. Гэтая вялікая справа вымагае вялікае Божае помачы, шмат ахвярнае працы і перадусім шчырае малітвы таму і ладзяць штогод актывы малітваў ў гэтым намераньні.

ПАВАЖНЫЯ ЗЬМЕНЫ Ў ДЫПЛЕМАТЫЧНЫХ ПРАДСТАЎНІЦТВАХ ВАТЫКАНУ.

У зьвязку з падняцьцем да кардынальскае годнасьці Апостальскіх Нунцыяў у Парыжу, Мадрыдзе, Бэрне і Рыме, хутка адбудуцца паважныя зьмены ў асабовым складзе вялікае колькасці Апостальскіх Нунцыятураў.

СПРАВА АСЕДКУ АПОСТАЛЬСКАГА ПАСАДУ

Апіраючыся на адзін артыкул езуіцкага часопісу «Чівільта Католика» аб эвэнтуальнай магчымасьці перанясеньня Апостальскага Пасаду за межы Італіі, рымскія газеты шырока расьпісваліся аб гэткай магчымасьці, дадаючы ад сябе розныя доказы быццам Ватыкан ужо падрыхтоўвацца да гэтае эвэнтуальнасьці, назначаючы шмат кардыналаў нейгальянцаў, каб усюды магчы мець дастатковую колькасць ерархаў для Кардынальскае Калегіі. Тым эвэнтуальным новым аседкам нібы мае быць Сан Франціско. У адказ на гэтыя пагалоскі, ватыканская газета «Осэрваторэ Романо» апублікавала артыкул, які выказвае поўную беспадстаўнасьць усіх гэных прыпушчэньняў, бо Сьвяцейшы Айцец ня мае ніякага намеру пакідаць Рым. І на староё запытаньне: «Quo vadis»? («Куды

йдэш?) папа заўсёды алказвае: «Нікуды! Я астаюся тут».

ЖАНОЧЫЯ МАНАСТЫРЫ НА ШЛЯХУ РЭФОРМЫ

У Каталіцкай Царкве ёсць 1.152 розных жаночых чынаў разам з іхнымі рознавіднасцямі і адгалінаваннямі. Усе яны маюць больш мільёна манахаў. Таму што ўмовы сучаснага жыцця шмат змяніліся ў параўнанні да папярэдніх вякоў, дык ня дзіва, што некаторыя манашыны чыны знайшліся ў такім становішчы, якое паважна змяняе іхнюю дзейнасць, а нават некаторым пагражае ліквідацыя. Дзеля гэтага з пачыну Свяцейшага Айца летась у палавіне кастрычніка адбыўся ў Рыме міжнародны Кангрэс генэральных ігуменяў жаночых чынаў, на якім разглядалася пытанне супрацоўніцтва розных чынаў, актывізацыя іхняга жыцця і нават змена вопраткі некаторых чынаў у кірунку ўпрашчэння. Бязумоўна, што велькі звычай не змяняюцца на працягу некалькі дзён, аднак няма сумніву, што вынікі Кангрэсу праз некаторы час стануцца відавочнымі.

ПАЛАЗЭНЬНЕ САВЕЦКАЕ ПРАВАСЛАЎНАЕ МІСІЎ У ПАЛЕСТЫНЕ.

Пасля таго, як Савецкі Саюз 11 лютага г.г. пераў дыплёматычныя зносіны з Ізраэлем палажэнне савецкае праваслаўнае Місіі ў Палестыне сталася вельмі няпэўным. Да часу ўтварэння Ізраіля ў Палестыне была ад даўных часоў праваслаўнае Місія залежная перш ад царскае ўлады, а потым ад Зарубежнага Сыноду. Ізраільскія ўлады, пераняўшы кіраўніцтва краінаю, перадалі маёмасць Місіі прадстаўніком Маскоўскага Патрыярха, а цяпер, пасля разрыву дыплёматычных звязкоў, ізраільскія ўлады далі да зразумення прадстаўніком Маскоўскага Патрыярха, што яны мусяць пакінуць Палестыну разам з савецкімі дыплёматамі. Таму, што маёмасць Місіі багатая і дае магчымасць мець кантакт з усходнімі патры-

ярхамі, дык «манахі» Маскоўскага Патрыярха робяць стараньні, каб астацца ў Місіі.

СУПРАЦЬКАТАЛІЦКАЯ ПРАПАГАНДА ў ПОЛЬШЧЫ.

Распачатая ў канцы мінулага году ўзмоцненая хваля супрацькаталіцкае прапаганды, сёлета яшчэ больш узмоцнілася. Галоўная камуністычная польская газета «Trybuna Ludu» дня 20 студзеня апублікавала лісту «святароў-шпіёнаў», якія ўжо арыштаваныя з пагрозыліваю зацёмкаю пад адрасам іншых, неназваных паіменна, «забытых у шпіянаж царкоўных дзеячоў».

У Кракаве адбыўся суд над 7 сьвецкімі і духоўнымі дзеячамі з каталіцкіх арганізацыяў—усе абвінавачаныя паводля савецкае сыстэмы «прызнаваліся да шмоднае дзейнасці супраць дзяржавы», дык ня дзіва, што ўканцы выдана смяротны прысуд тром сьвятром, чацьвёртага засуджана на да-смяротную турму, а рэшта атрымала кары ад 15 до 8 год турмы.

Варшаўскае радыё 12 лютага абвінаваціла агулам польскіх біскупаў, як «ворагаў народу, якія падтрымоўваюць элементы варожыя да камуністычнага польскага ўраду».

У ЮГАСЛАВІІ СУПРАЦЬКАТАЛІЦКІЯ АТАКІ ПРАДАЎЖАЮЦА!

Югаслаўскі камуністычны ўрад у сваёй варажасці да каталіцызму нічым ня розніцца ад іншых камуністычных «народных дэмакратыяў». Дня 18 сьнежня мін. году югаслаўскі ўрад сарваў дыплёматычныя зносіны з Ватыканам і пры гэтай нагодзе ў прэсе паўторана розныя напасьлівыя закіды супраць Апостальскага Пасаду. Дня 15 студзеня таякая італія зрабіла вобыск у канцылярыі Загрэбскае Біскупіі і ў памешканні біскупа суфрагана, дарэмна шукаючы якіх колечы дакумантаў, каб абаснаваць свае напярэд выдумныя абвінавачанні супраць каталіцызму.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

БАЦЬКАЎШЧЫНА.

Дзейнасць савецкіх ерархаў.

Ад двух гадоў «Журнал Московской Патриархии» большую частку сваіх старонак прызначае выключна для савецкае прапаганды «за мір». Які характар мае гэтая прапаганда можа сьведчыць «па-стырскі ліст» пінскага яп. Паісія (Образова) надрукаваны ў Ж.М.П. Нр. 10 з 1952. Вось выняты з яго (у перакладзе з расейскае мовы): «Узлюбленыя айцы, браты і дзеці! Хай у нашых сэрцах заклік Канфэрэнцыі (У абароне міру) знойдзе належнае водгулле і поўнае спачуцьцё. Адклінемся на яго жывою і заўсёднаю гатоўнасцю служыць

справе міру...» Далей пералічаюцца пагрозы для міру зразумела толькі з боку «крывавых англо-амерыканскіх імперыялістаў» і потым зноў ідзе заклік: «Памножым, браты, нашы стараньні ў абароне міру. Будзьма гарачымі патрыятычнымі пачуцьцямі любіць нашу магутную радзіму — Савецкі Саюз...» І так да канца. Аб Беларусі няма і ўспаміну. Відасьць, што цяпер у СССР асталіся на волі толькі такія «ерархі», якія спаборнічаюць з камуністычнымі агітатарамі ў выкананні дырэктываў партыі, а іншыя «дзесьці» зьніклі.

Вылюдненне Беларусі прадаўжаецца.

Штогод савецкая прэса падавала лік вучняў

Гасьцінец у Наваградчыне.

у школах, але сёлета хоць «Звязда» ўжо некалькі раз гаварыла аб школьніцтве ў БССР, ніразу не падала дакладнага ліку вучняў, толькі раз зацёміўшы, што іх ёсьць больш, як 1.400 тысяч. Нават міністар асьветы БССР І. Ільюшын у сваім артыкуле аб «Народнай адукацыі ў новай пяцігодцы» абмяжоўваецца да частковых даных, агульнага-ж ліку вучняў не пдае. Відаць, што гэта цяпер няпрыемны факт, які міністар стараецца абыйці пуста-слоўем, што сёлета павялічыўся лік сямігадовых і сярэдніх школаў, але ня кажа, што нават і гэтае павялічэньне зроблена коштам пачаткавых школаў, якіх відаць асталося так мала, што аб іх так-жа ні-дзе няма ўспаміну. Міністар кажа, што павялічыўся лік вучняў 5-х і 8-ых клясаў, але ні слова ня кажа аб тым, што сталася з іншымі клясамі. Гэтая моўчанка і недагаворы ёсьць грозным сьведчаньнем аб далейшым апусьташэньні на Беларусі.

Ахова помнікаў архітэктуры.

Як паведамляе «Звязда» Нр. 285 з 3-ХІІ-52 на абшары БССР узятая пад ахову 125 родных помнікаў архітэктуры і некаторыя з іх будуць аднаўляцца. Між іншымі мае быць адноўлены полацкі Сафійскі сабор з ХІ в. Спаса-Еўфрасінінская царква з ХІІ в. — але не для культу, а толькі, як помнікі архітэктуры. Там-жа паведамляецца, што «спэцыялісты цэнтральнае рэстаўрацыйнае майстэрні ў Маскве выявілі ў Спаса-

Еўфрасінінскай царкве (у Полацку, не ў Маскве) пад пазьнейшымі пластамі тынкоўкі фрэскавы жывапіс ХІІ ст. Гэты жывапіс будзе дасьледавацца, як помнік унікальнай каштоўнасьці». Разумеецца будуць дасьледаваць маскоўскія спэцыялісты.

«Першы блін комам».

У мёнскай «Звяздзе» Нр. 289 з 9-ХІІ-52 апублікавана рэцэнзія В. Вольскага на кнігу праф. М. Добрыніна «Беларуская літаратура. Старажытны перыяд» без паданьня мейсца і даты выданьня.

Рэцэнэнт гаворыць, што гэта першы і адзіны дапаможнік па гісторыі беларускае літаратуры эпохі феодалізму (аб Янчуку цяпер больш не гавораць). Што нас цікавіць ў названай рэцэнзіі, дык гэта адносіць да рэлігіі так самога аўтара кнігі, які рэцэнэнта.

З артыкулу відаць, што аўтар падходзіў да беларускае літаратуры і да гісторыі паводля маскоўскага рэцэпту і дзе толькі мог «арганічна злучваў» беларускую літаратуру ці то з Кіеўскай Руссю, ці пазьней з Масквою — за гэта аўтара хваліць. Але відаць, што ў гэтым кірунку аўтар шмат перастараўся, бо дайшоў да таго, што проста пераказваў пагляды расейскіх царскіх гісторыкаў, рэцэнэнт кажа: «некрытычна адносіўся да выказваньняў афіцыйных гісто-

рыкаў праваслаўнае царквы». Напрыклад супрацькаталіцкую палемічную літаратуру Дабрынін ацэньваў, як адну суцэльнасьць, ствараючы ўражэньне быццам толькі абаронцы праваславія змагаліся за інтарэсы народу. Тут ужо нават камуніст Вольскі мусіць сьцьвердзіць, што «Беларуская палемічная літаратура была далёка неаднароднай і ў сваім праваслўным лягэры». Пагляды Дабрыніна на творы Хрыстофора Філялета, Лявона Карповіча, Васіля Цяпінскага — кажа Вольскі — ёсьць «паўтарэньнем пагляду царкоўных гісторыкаў», разумеюцца расейскіх. Аб творчасці Сымона Буднага, Філона Кміты, Тодара Еўлашэўскага, Андрэя Рымшы зусім нічога не ўспамінае. Ззначаючы гэты факт рэцэнзэнт баіцца дадаць, што гэта так-жа ідзе па той-жа лініі расейскіх гісторыкаў, каб зьменшыць беларускую літаратуру. Словам аўтар перастараўся.

Уканцы падаецца многазначны факт, што кніга была напісана парасейску і потым пераложана на беларускую мову, значыць цяпер прафэсар беларускае літаратуры на беларускім унівэрсытэце выкладае парасейску.

З усяга аднак відаць, што, як ні калечыць сучасныя акупанты слаўнага мінулага беларускага народу, яно ніяк не зьмяшчаецца на пракруставым ложку маскоўска - бальшавіцкіх імперыялістычных тэорыяў.

АНГЛІЯ.

Літургічныя выстаўка.

Праз тры дні 8-10 студзеня г.г. пры манастыры сьв. Філімэны ў Каршольтон каля Лёндану адбывалася цікавая выстаўка, якую папулярна назвалі літургічнай.

З пачыну а. Карла Вард выстаўка была зарганізавана так, каб вернікі маглі лепш зразумець літургічныя абрады Службы Божае, іхнюю гісторыю і сэнс. У паасобных адзьдзелках глядач мог бачыць, як адпраўляецца Служба Божая ў гушчарах Афрыкі, як на мараплавах, як выглядаюць літургічныя кніжкі цяпер, як выглядалі ў часе прасьледаваньня рэлігіі ў Англіі, якая ёсьць літаратура аб сьв. Літургіі і дзе яе можна даццаць.

Асобны адзьдзел быў прысьвечаны для Беларускае Каталіцкае Місіі ў В. Брытаніі. Тут былі выстаўлены іконы, беларускія рэлігійныя часопісы і літургічная вопратка.

Даклады, фільмы і супольныя малітвы дапамагалі ўцяміць сэнс выстаўкі.

11 студзеня ў царкве сьв. Эльпіга ў Валінгтон а. Ч. Сіповіч адправіў Службу Божую ва ўсходнім абрадзе. Сьпяваў хор беларусаў з Лёндану, а літургічныя малітвы і абрады высясьняў а. Двайер. Царква была перапоўненая малельнікамі. Шматлікія ангельцы цікавіцца ўсходнім каталіцкім абрадам, а так-жа і Беларусьсю, аб якой

большасць з іх пры гэтай нагодзе даведваецца ўпяршыню. Гэткая-ж выстаўка была наладжана ў Каршольтон ўжо два разы ў папярэднія гады і абодва разы ўдзельнічала беларуская Каталіцкая Місія.

З жыцьця «Руні».

У нядзелю 15 лютага ў Лёндане адбылася зборка Лёндамскага адзьдзелу БАКА «Рунь». Распачалася яна Службаю Божаю, якую адправіў а. Ч. Сіповіч і сказаў казаньне аб Вялікім Посьце. Пасьля адбыўся супольны абед і даклад А. Надсона аб кардынале Ньюмане. На зборцы былі прысутныя тосці з Таварыства Украінскіх Студэнтаў Каталікоў «Обнова».

У сераду 18 лютага ўвесь Лёнданскі адзьдзел «Руні» быў у Альбэрт Галь, дзе выконвалася орагорыя кампазітара Эльгара «Сон Геронцыя» на словы паэмы кардынала Ньюмана такога-ж назову.

Тыдзень Студыяў «Руні» ў 1953 г.

Галоўная управа БАКА «Рунь» у сваім бюлетэні Нр. 4 паведамляе, што чарговы Тыдзень Студыяў адбудзецца сёлета ў доме а.а. Марыянаў у Лёндане між 26 ліпеня і 2 жніўня. Тэма студыяў «Хрысьціянскі элемент у беларускай культуры». Кошты ўдзелу ў Тыдні 3 фунты і 10 шыл. Па дакладнейшыя інфармацыі зьвяртацца на адрас «Руні»: «Run», Marian House, Holden Avenue, London. N. 12.

БЭЛЬГІЯ.

«Наперад» вышаў зноў.

Пасьля трохгадовага перапынку аднавіў свой выхад часопіс «Дванаццаткі» — «Наперад», але гэтым разам ён вышаў друкам і ў пабольшаным аб'ёме. Рэдакцыя цяпер знаходзіцца ў Лювэне, дзе студыёе большая частка сяброў «Дванаццаткі».

ГІШПАНИЯ.

«Апокрыф» пагішпанску.

У гішпанскім часопісе «Nosotros» Нр. 1. з гэтага году надрукаваны ў перакладзе на гішпанскую мову «Апокрыф» Максіма Багдановіча. Пераклад зраблены прыгожаю гішпанскаю моваю і перакладчык Янка Сурвіла гэтым пачынам зрабіў добрую прыслугу для беларускае літаратуры, шкада толькі, што рэдакцыя зьмяніла назву твору на «Кветку Васілька» (La flor azul).

З. Ш. А.

З жыцьця беларускіх арганізацыяў і ўстановаў.

● **Згуртаваньне Беларускае Моладзі ў ЗША** мела 27 і 28 сьнежня м. г. свой Другі Зьезд. Пасьля малебна, які адслужыў уладыка Васіль яп. БАГЦ і прывітаньняў адбыліся справаздачи галоўнае ўправы і адзьдзелаў. Было нямаля цяжкасьцяў у арганізацыйным жыцьці, але было так-жа шмат асягненьняў, дык уступаючая ўправа

заслужана атрымала абсалюторыю з падзякай. Новую ўправу выбрана ў такім складзе: стршыня — М. Тулейка, заступнік старшыні — М. Белямук, сакратар — Г. Ораса, скарбнік — Г. Ганчарэнка, сябры ўправы — М. Сэрдэчэнка, С. Карніловіч і М. Заморскі. Уканцы намечана некалькі пунктаў да пляну працы на йдучы год.

● Сёлета а. Янка Тарасэвіч выдаў у студзені на шапірографі першы «Лісток к Беларусам». Насвая выдаўне мае сьціплую форму, усяго дзеве старонкі і выключна рэлігійны змест. Няма ведама, ці выдаўне мае быць пэрыядычным.

● У Беларускім Інстытуце Навукі і Мастацтва 14-га сьнежня м. г. адбыся гадавы сход сяброў у памешканьні Беларускае Хаткі ў Нью Ёрку. Справаздача тымчасовае ўправы БНМ выказала, што намечаны плян працы выкананы, не зважаючы на вялікія цяжкасьці. Цяпер БНМ мае звыж 50 сяброў, выдаў два нумары «Запісаў» і падрыхтоўвае да друку некалькі твораў, адначасна рыхтуючыся да адкрыцця паасобных сэкцыяў. Але для нармальнае працы Інстытуту нестae свайго памешканьня. Пасьля абсалюторыі ўступаючай управе і прадыскутаваньня ды прыняцця статусу, тайным галасаваньнем выбрана сталую ўправу ў такім складзе: старшыня — доц. Я. Ліманюўскі, сябры ўправы: др. В. Тумаш, др. У. Сядура, Н. Арсеньева і М. Панкоў. Кандыдаты ў управу і яны-ж Наглядная Рада: праф. Л. Акіншэвіч, яп. Васіль, Р. Крушына.

● Сёлета ў ЗША сталіся больш частымі, як у папярэднія гады рэфэраты з галіны беларусаведы і аб Беларусі. Дня 7 студзеня др. Ул. Сядура прачытаў ва Украінскім Літаратурна - Мастацкім клюбе ў Нью Ёрку рэфэрат на тэму: «Тэатральная доля драматургіі Янкі Купалы». Дня 15 студзеня Сп. А. Д. прачытаў рэфэрат для студэнтаў Колюмбус Унівэрсытэту на тэму: «Камуністычная тэорыя і практыка ў дачыненні да нацыянальнае свабоды ў СССР», багата ілюструючы рэфэрат прыкладамі з гісторыі Беларусі. Дня 31 студзеня др. В. Тумаш прачытаў у Беларускім Інстытуце Навукі і Мастацтва рэфэрат: «Беларускія культурныя ўплывы на Расею». 26-га лютага А. Адамовіч прачытаў рэфэрат у Крывіцкім (Беларускім) Навуковым Таварыстве рэфэрат: «Прырода ў творчасьці беларускіх пісьменьнікаў».

● Беларускі Інстытут Навукі і Мастацтва арганізуе **Усебеларускі Архіў**, які мае складацца з трох адзінцаў: архіўнага, музэйнага і бібліятэчнага. Дырэктарам Архіву зьяўляецца Мікола Панюкоў. Экспанаты, друкі і ахвяры слаць на адрас: Mr. Pankov Nicolaus, All. Whiteruthenian Archives, 56-49, 59, Place Maspot'h 78, L. I. N. Y., U, S. A.

● Дня 14-га лютага ў Нью Ёрку Згуртаваньне Беларускае Моладзі ладзіла ў Ленокс Галь вя-

лікі **Канцэрт-Баль**. Добра выканая канцэртная частка з харазымі сьпевамі, выступамі акордааністкі і скетчам і добры настрой, які адчуваўся ўвесь час падчас балю сьведчыў аб тым, што імпрэза адбылася ўдала і ўсім прысутным прынесла вялікае задавальненьне.

НЯМЕЧЧЫНА.

Важная Канфэрэнцыя.

Прадстаўнікі экзыльных урадаў: Беларускае Народнае Рэспублікі, Грузінскае Дэмакратычнае Рэспублікі і Украінскае Народнае Рэспублікі ў днёх 14-16 лютага г. г. на канфэрэнцыі у Карльсруэ абмяркоувалі пытаньні: супрацоўніцтва між названымі ўрадамі, каардынацыю антыбальшавіцкага вызвольнага змаганьня і адносіні да Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня. Канфэрэнцыя закончылася поўным узгадненьнем датычна ўсіх абмяркоуваных пытаньняў.

ФРАНЦЫЯ.

Беларускія Каляды ў скаўцкім гуртку.

Гурток французскіх скаўтаў парыскага прадмесьця Нойі падчас мінулых Калядаў ажыццявіў цікавую думку: паказ сьвяткаваньня Нараджэньня Хрыста ў розных краінах. Група скаўтак, да якое належыць беларуская скаўтка Ёванка Шыманец, вельмі ўдала паказала звычкі Сьвятога Вечару ў беларускай хаце з Куцёю, з калядоўшчыкамі, ну і, зразумела, з паясьненьнямі беларускіх калядных абрадаў. Між іншых паказаў беларускі выканана майлепш, выклікаючы агульнае зацікаўленьне ў глядачоў так рэлігійнымі звычаямі, як і самую Беларусью.

Гадавы Сход АБРФ Адзідзелу Ля Крэзо.

Адзідзел у Ля Крэзо Аб'яднаньня Беларускіх Работнікаў у Францыі дня 1-га лютага меў свой гадавы сход. Справаздачы дагэтуляшнай Управы і Рэвізійнае Камісіі выказалі і пацьвердзілі сущаючы факт, што хоць арганізацыя мела некаторыя недахопы, але агулам магла выказацца паважнымі асягненьнямі ў праробленай працы і дабыць сабе належны аўтарытэт як між суродзічаў, так і іншых нацыянальнасьцяў. Новую ўправу выбрана ў такім складзе: старшыня — Ё. Нагорны, сакратар — Ю. Гасьцееў, скарбнік — М. Булыга.

На выдавецкай ніве.

Беларуская Сэкцыя пры Хрысьціянскім Сындыкаце Работнікаў у Францыі сёлета пачала выдаваць свой інфармацыйны бюлетэнь «Сындыкальныя весткі».

Выдавецтва «Моладзь» сёлета зрабіла сапраўды паважны ўклад у літаратуру беларусазнаўства на эміграцыі сваім другім выданьнем кнігі П. Кавалі «Беларусь у датах, ліках і фактах». На 108 старонках зьмешчаны багаты інфармацыйны матэ-

рыял з усіх галінаў беларускае культуры. Уканды ёсць карта Беларусі. Прыгожая каляровая вокладка з беларускім арнаментам робіць і вонкава добрае ўражэнне. Кніга каштуе 450 фр., яе можна набыць у рэдакцыі «Моладзі».

ПАДЗЯКА.

Трусаў Аўгень гэтым шляхам перасылае сваю шчырую падзяку ўсім ахвярадаўцам, якія падтрымалі яго ў вялікім няшчасці і дапамаглі шчасліва перанесці цяжкія дні жыцця.

Абразкі з жыцця

ДА КОЖНАГА БОГ ПРАМАЎЛЯЕ ПА-РОЗНАМУ.

Перад другою сусветнаю вайною ў ваколіцах Баранавіч быў шырока ведамы бязьлітасны сэквестратар Р-кі. Калі прышлі бальшавікі, ён стаўся настаўнікам і вырозьніваўся паміж іншых тым, што заўзятая займаўся бязбожнаю прапагандаю. І вось гэтаму чалавеку трапіўся выпадак, які яго змяніў да непазнання. Калі першыя нямецкія самалёты летам 1941 году бамбілі Баранавіцкую станцыю, Р-кі прайходзіў праз чыгуначны шлях і, ня маючы куды дзецца, схаваўся каля вялікага кастра дроў. Раптам яму пачулася, быццам нехта кажа: «Уцякай адгэтуль!» Ён аглянуўся, нідзе нікога ня было, дык зноў сеў, але той-жа голас яшчэ мацней азваўся: «Уцякай хутчэй!» У страху, доўга ня думаючы, Р-кі перабег да другога кастра. Толькі там сеў, як бомба разьехала дазваньня папярэдні касцёр. І вось калішні недаверак, седзячы пад кастром, пачаў маліцца і потым пры кожнай нагодзе апавядаў сваім знаёмым і незнаёмым людзям аб вялікай Божай міласэрнасці да сябе. Толькі, ці доўга ён будзе памятаць аб гэтай міласэрнасці?

КІНЬ ЗА САБОЮ, ЗНОЙДЗЕШ ПЕРАД САБОЮ.

У часе першае сусветнае вайны маленькі Л., падобна, як шмат тысяч беларускіх дзяцей, стаўся амаль круглым сіратою, бо бацька быў на фронце, а маці хадзіла штодня капаць акопы. Калі малому дакучаў голод, ён часта заходзіў да вясковае краўчыхі і там або яна сама, або яе стары бацька давалі яму штоколедчы, каб «кішкі ня пралі марша».

Ад таго часу мінула каля паўтара дзясятка гадоў і жыццё паважна змянілася. Малы Л. падняўся на ногі, пайшоў у людзі і пераехаў жыць у горад. І вось аднойчы старому бацьку краўчыхі сталася няшчасце — яго засудзілі на 3 месяцы ў турму. Нявымоўна сумна і горка было старому за кратамі, да таго і голод дакучаў. Даведаўшыся аб гэтым здарэнні, Л. час-ад-часу прыносіў старому падаянку.

Адсядзеўшы тры месяцы стары вышаў з турмы, прышоў да Л. і цалуе яго, як роднага, гаварыў:

— Ці думаў я, унучку, як табе калісь даваў хлеба, што ты мяне на старасць будзеш карміць, ды яшчэ дзе? У праклятай турме! Не дарма кажуць людзі: кінь за сабою, знойдзеш перад сабою.

ЗАКАМЯНЕЛЫ КРЫВАПРЫСЯЖНІК.

У Міры, Стоўпцах і Наваградку ўсе судзьдзі

адвакаты ведалі Базыля Маханеўскага, як лясцага каня. Ён быў сьведкам ўва ўсіх тых справах, якія былі чыстым круцельствам. Прысягаў Базыль заўсёды на жонку і на дзяцей, што гаворыць шчырую праўду.

Людзі ня раз лаялі Базыля, а старэйшыя гаспадары ўпэўнена цьвярдзілі: «Накліча ён ліха на юваю полаву». І сапраўды так сталася. У часе польска - бальшавіцкае вайны каля базылёвае вёскі затрымаўся фронт і пасыпаліся на вёску кулі і снарады. Першы снарад, які ўпаў у вёску, трапіў у базылёву хату, смяротна параніў жонку, забіў адно дзіця, а другое пакалечыў. Сам Базыль астаўся непашкоджаны. Больш нікога ў вёсцы не забіла дык усе былі перакананы, што гэта Божы палец закруціў крывапрысяжніка. Базыль так-жа ўбачыў на сабе Божую кару і нейкі час не паказваўся ў судзе, але потым ажаніўся другі раз, пачаў заглядаць у кілішак і забыўся аб Божай перасцярозе.

ХТО ПАД КІМ ЯМУ КАПАЕ, ТОЙ САМ У ЕЯ ўПАДАЕ.

Графіня П., аўдавеўшы, мела вока на свайго інж. ляснічага, але на перашкодзе яе плянаў, была жонка і дзеці ляснічага. Начытаўшыся крымінальных раманаў, графіня займела шалёную думку. Калі прыехаў яе сын з універсітэту на ваканс, яна наладзіла вялікае паляваньне, ляснічага выправіла «па справах» у горад, а ягонаю жонцы і дзецям прыслала прыгожы пачастунак з рознымі пячэньнямі і лікёрамі. Усё йшло гладка па вызначанаму пляну, але стаўся на паляваньні адзін зусім неспадбачаны выпадак. Сын графіні пагнаўся на кані за раненым лосем аж 45 кілямэтраў і вяртаўся назад даволі змучаны, дык па дарозе заскочыў у хату ляснічага, каб чым падсілкавацца. Жонка ляснічага доўга ня думаючы і нічога ліхога не падраючы, дала яму лікеры і пячэньні, якія атрымала ад графіні і думала пачаставаць імі госяцяў. Той выпіўшы кілішак лікёру, накінуўся на пячэньне, але раптам асунуўся на падлогу. У хаце ўзнялася трывога, хутка зьявілася графіня і ўбачыўшы труп сына, а на сталае сваё пячэньне, зьбялела і прамовіла праз заціснутыя зубы:

— Яго ўжо няма чаго праваць, ён выпіў атруту, якую я падрыхтавала сямі ляснічага. Я сама атруціла свайго адзінага сына... Хто пад кім яму капае, той сам і яе ўпадае. — Пры гэтых словах яна выняла з торбачкі рэвольвэр і тусьціла сабе пулю ў лоб.

www.kamunikat.org